Thema

JHV Themis Magazine | NR. 2 2020/2021

Merkwaardige zaken

Interview met
Maartje van der Woude

Hoe zorg je ervoor dat
je cv eruit springt?

Ontwikkelingen in het
subsidierecht in 2019

Een advertentie in ons magazine plaatsen?

Dit magazine is speciaal voor het eerste lustrumjaar van Themis, en zal daarom onder de aandacht gebracht worden bij zowel leden als alumni! Wij maken vier edities, er zijn dus nog slechts drie kansen om hierin te kunnen adverteren.

Enthousiast geworden? Neem dan voor meer informatie contact op met Marc Boere, ons Externe bestuurslid.
Mail: jhvthemis@law.leidenuniv.nl

inhoud.

COLOFON

THEMA is een uitgave van JHV Themis ter ere van het lustrumjaar. Het magazine wordt kosteloos verspreid onder (oud)leden en relaties van JHV Themis.

Uitgever: JHV Themis
Hoofdredacteur: Tamara Boshuis
Redactie: Francine Fetter, Hein van Lieshout
Tekst: Tara Berkhof, Marc Boere, Klaas Boonen, Tamara Boshuis, Annemarie Drahmann, Francine Fetter, Fatma Gül Serim, Hanna van der Hoeven, Hein van Lieshout, Falco Toet, Joshua Wegman

Vormgeving: Markusa Design
Website: www.markusadesign.nl
e-mail: info@markusadesign.nl

Fotografie: JHV Themis archief, freerangestock.com, unsplash.com, rawpixel.com

Reacties: jhvthemis@law.leidenuniv.nl
Website: www.jhvthemis.nl

Geheel of gedeeltelijke overname van artikelen, foto's en illustraties uit THEMA is alleen toegestaan na overleg met de redactie en met bronvermelding. JHV Themis kan niet aansprakelijk gesteld worden voor eventuele zet- of drukfouten.

Voorwoord
Tamara Boshuis / 5
Voorwoord
Klaas Boonen / 6
Even voorstellen / 8
De rechsstaat
in Nederland / 10
Interview
Maartje van der Woude / 13
Ontwikkelingen in
het subsidierecht in 2019 / 18
Hoe zorg je ervoor dat
je cv eruit springt? / 25
Leukste meegemaakt
met HCL/JHV Themis / 26
When They See Us / 27
Merkwaardige zaken / 28
Sudoku / 31

JHV Themis is bedoeld om studenten van het Honours College Law dichterbij elkaar te brengen en samen juridisch gerelateerde activiteiten te ondernemen. De vereniging werkt daarom nauw samen met het Honours College Law.
Meer informatie: www.jhvthemis.nl/honours-college-law

Universiteit Leiden

Waarde lezer,

Het eerste halfjaar van het Themislustrum zit erop. Met het aanbreken van het tweede halfjaar, laten we 2020 achter ons - het jaar dat de hele wereld op zijn kop zette. Colleges, tentamens, werk en sociale activiteiten vonden ineens online plaats. Er is ontzettend veel veranderd in het afgelopen jaar, ik geloof dat ik daar verder geen woorden aan hoef te besteden. In dat opzicht zal 2021 niet anders zijn dan 2020. Er zal veel veranderen, hopelijk op de goede en positieve manier. Het jaar 2021 is namelijk begonnen met het vaccineren tegen het coronavirus. Door het vaccin zal er dan eindelijk een einde komen aan de coronapandemie. Aan de andere kant hebben we nu ook te maken met de nieuwe Britse variant van het virus, die besmettelijker is dan de variant die we al kennen. We hebben de horrorbeelden vanuit Groot-Brittannië gezien, we willen zulke beelden vanuit Nederland zo hard mogelijk voorkomen. Daarom begint 2021 aan de ene kant met een hoopvol bericht, en aan de andere kant met de meest strenge lockdown die we tot nu toe gehad hebben.

Door de lockdown zal ook Themis de komende tijd activiteiten noodgedwongen online laten plaatsvinden. Gelukkig zijn we hier ondertussen aan gewend en staan er leuke en leerzame activiteiten op de planning. Ondanks deze leuke online-activiteiten hopen we wel dat we nog dit collegejaar ook fysieke activiteiten mogen organiseren, waar we jullie allemaal kunnen verwelkomen. Laten we vooral nog even doorzetten - eerst meer online, dan hopelijk weer meer fysiek.

Met hartelijke groet,
Tamara Boshuis
Voorzitter der JHV Themis

Waarde lezer,

Een studievereniging is heel belangrijk, en bijna vanzelfsprekend. Het zorgt voor binding via bv. sociale activiteiten, en voor inhoud en verdieping via bv. studiereizen, symposia en kantoorbezoeken. Waarom kwam, ondanks die toegevoegde waarde, de Juridische Honours Vereniging Themis er bij Honours College Law dan pas na 6 jaar? Tijd voor een terugblik bij dit eerste Lustrum.

Sedert 2009-2010 heeft iedere Leidse faculteit een Honours College. Bij onze faculteit hebben prof. Andreas Kinneging en ik (in en samen met het facultaire Onderwijsbestuur waarvan wij toentertijd deel uitmaakten) een opzet en onderwijsprogramma HC Law gemaakt. Vier handen op één buik hebben hij en ik dat jaar voor jaar uitgerold. Vijf jaar stond dat onder auspiciën van hem als zgn. honours profileringshoogleraar en mij als zgn. trajectleider en coördinator.
De inhoud en invulling van HC Law was zodanig dat wij een studievereniging niet nodig vonden.
Het curriculum bestond al die tijd uit slechts zes vakken: een Oriëntatie-vak, vier HC Law vakken in relatief kleinschalige seminar vorm, en een interdisciplinaire Honours Class. Daarin kwamen aan de orde: verdieping en verbreding van kennis, inzicht en vaardigheden; de praktijk via stage en participatie in onderzoek; en interdisciplinariteit.
Én de HC Law deelnemers volgden in het 2e en 3e jaar in twee aparte aangewezen werkgroepen, samen met elkaar de verplichte reguliere vakken van de klassieke opleiding Rechtsgeleerdheid. Ook de studenten van de bijzondere afstudeerrichtingen en Notarieel en Fiscaal namen daaraan deel voor zover vakken ook in hun bachelor zaten of zij die deden als aanvullende eis om hun Civiel Effect te behalen.

Een beperkte groep van 40-50 juridische studenten werd jaarlijks toegelaten. Kwalitatief goede, talentvolle, gemotiveerde en enthousiaste studenten, met een hoge mate van inzet, betrokkenheid en participatie.
Iedere deelnemer volgde dus samen met de andere goede en gemotiveerde deelnemers alle vakken van HC Law én een groot deel van de reguliere bachelorvakken. De docenten verzorgden op een eigen, stimulerende en activerende wijze de vakken. Daardoor was dát honours intrinsiek reeds sterk gericht op intensief contact tussen actieve studenten onderling, en tussen studenten en docenten, onderzoekers, en 'mensen uit de praktijk'. En bij bv. het Oriëntatievak ging de docent met de studenten naar Brussel, en bij een ander vak werd er gedebatteerd, en bij weer een ander vak werd er een forum en een boekpresentatie georganiseerd. Via gastsprekers in en bij die vakken kwamen studenten in aanraking met vooraanstaande academici, juristen, politici et cetera - nationaal en internationaal. En zelf was ik als docent bij een vak betrokken en als coördinator en examinator bij drie vakken, waardoor ik de deelnemers gedurende de gehele tweeënhalf jaar van nabij meemaakte. Kortom, in die tijd waren de diverse contacten reeds zoveel en intensief en veelzijdig, dat door ons een studievereniging eigenlijk van weinig toegevoegde waarde werd geacht.

Dat wijzigde na 5 jaar, toen het universitaire beleid werd dat dat bij iedere faculteit in beginsel de beste 10-15% van de studenten aan het Honours zouden moeten kunnen meedoen, en bij onze faculteit dus niet alleen die van alle juridische opleidingen, maar ook van Criminologie. Qua deelnemers gingen we in het 1e oriënterende jaar van ong. 40 naar ruim 100. Mede daardoor moest uiteindelijk het aantal vakken meer dan vertweevoudigd en later zelfs meer dan verdrievoudigd. En behalve substantieel uitgebreid moest de opzet ook veel flexibeler. Veel studenten wilden of konden niet meedoen aan het samen met anderen volgen van de aangewezen werkgroepen van de reguliere ba vakken. En bij een zo groot aantal HC Law vakken kon natuurlijk niet bij ieder vak sociale- en studieactiviteiten en gastsprekers worden georganiseerd.

Voor die operatie van een veel ruimer en uitgebreider HC Law nam prof.mr. Sjoerd Douma in sept. 2005 het stokje over van prof. Kinneging. Na enig beraad konden hij en ik aanvullend een coördinator aannemen, en kort daarna ook een medewerker secretariaat. Bij de sollicitatiegesprekken voor de coördinator kwam ook de onontkoombaarheid en nut en noodzaak van een studievereniging aan de orde. Die coördinator HC Law, dat werd - en is – de onvolprezen drs. Marleen Fleer. Eén van de werkzaamheden in haar eerste jaar was het entameren en het benaderen van studenten voor een studieverenging HC Law. In het vorige lustrum nummer schreef Adriaan Milders, de 1e voorzitter van Themis, dat en hoe hij via Sjoerd Douma met Marleen in contact kwam. Mijn onderhavige verhaal is daarvan de prequel.

Met vriendelijke groet,
mr. Klaas Boonen - Senior medewerker onderwijs FdR, tevens trajectcoördinator Honours College Law

Even voorstellen... Reiscommissie

Naam	Fatma Gül Serim
Functie	Penningmeester
Leeftijd	19
Studie	Rechtsgeleerdheid
Jaar	Tweede jaar
Commissies	N.v.t.
Andere vereniging	Ja, alleen bij J.F.V. Grotius waarvan ik in de studiereiscommissie zit
Guilty pleasure	De McDonald's
Quote	"Ik wil echt een lama voor mijn verjaardag"

Hoi allemaal! Mijn naam is Fatma en ik zit op dit moment in mijn tweede jaar van de bachelor rechtsgeleerdheid. Dat betekent ook dat ik vrij nieuw ben bij Honours College Law maar zeker niet minder enthousiast! Het leek mij daarom leuk om gelijk meer betrokken te worden bij HCL en de vereniging Themis. Zo ben ik dus de penningmeester van de reiscommissie dit jaar en één van de twee studentambassadeurs van HCL.

Buiten de studie om heb ik nog een bijbaantje voor in het weekend als verkoopmedewerker in Batavia Stad te Lelystad waar ik (nog) woon. In mijn vrije tijd hou ik verder van elke vorm van gezelligheid, lekker (uit)eten en dagjes weg. Ik kan echter ook genieten van een goede serie op Netflix!

Naam	Tara Berkhof
Functie	Formele activiteiten
Leeftijd	21
Studie	Rechtsgeleerdheid
Jaar	Derde jaar
Guilty pleasure	Het net iets te serieus invullen van buzzfeed quizzen.
Quote	'Elke slok is een soort shot'

Hoi! Ik ben Tara, 21 jaar en ik woon met 2 andere meiden in Den Haag. Ik zit nu in mijn derde jaar en ben van plan volgend collegejaar een semester op exchange in Zuid-Korea te gaan. Na mijn bachelor wil ik graag de master Public International Law in Leiden doen. Naast mijn studie werk ik parttime voor Ticketmaster en ik was pre-corona dan ook veel bij concerten en op festivals te vinden. Ik ben een echt nachtmens en ga graag met vrienden uit in Amsterdam of Rotterdam. Verder vind ik het leuk om naar kunstmusea en balletvoorstellingen te gaan. Uiteraard hou ik ook van reizen. Ik maak graag spontane stedentrips binnen Europa en ga in de zomer het liefst naar Azië of de VS. Ik heb er in elk geval heel veel zin in om met de reiscommissie twee topreizen voor Themis neer te zetten.

Naam	Joshua Wegman
Functie	Secretaris Reiscommissie
Leeftijd	20
Studie	Rechtsgeleerdheid en Notarieel Recht
Jaar	Tweede jaar
Guilty pleasure	Brugklas en CupCakeCup bingewatchen.
Quote	'Wat een meme!'

Ik ben Joshua en ik zit momenteel in mijn tweede jaar van de studies Rechtsgeleerdheid en Notarieel Recht. In mijn vrije tijd doe ik veel aan atletiek, waar ik vaak op het podium bij de Nederlandse Kampioenschappen te vinden ben. De spring-onderdelen liggen me het best. Verder kijk ik veel films en verzamel ik graag boeken, die vaak onaangeraakt in mijn kast belanden.

Ik ben de secretaris van de reiscommissie. Dit is mijn eerste jaar bij Themis en ik kijk uit naar alle leuke activiteiten, met natuurlijk als hoogtepunt de reizen die we zelf organiseren. We zijn al druk bezig met de voorbereidingen voor beide reizen en ondanks de beperkte mogelijkheden dit jaar willen we er toch een fantastische reis van maken.

Naam	Hanna van der Hoeven	**Jaar**	Derde jaar
Functie	Sociale activiteiten	**Andere vereniging**	Ja, bij Minerva, daar ook derdejaars!
Leeftijd	20		
Studie	Rechtsgeleerdheid	**Guilty pleasure**	

Mijn guilty pleasure zijn eigenlijk alle films die met seriemoordenaars te maken hebben. Ik weet dat dat een beetje duister klinkt, haha. Mijn ouders beginnen zich ook al een beetje zorgen te maken, maar dat is totaal niet nodig, ik vind de motieven van moordenaars gewoon vaak bijzonder en interessant. Maar bijvoorbeeld de Silence of the Lambs of Se7en zijn films die ik nooit genoeg gezien kan hebben. Ook series op Netflix over bijvoorbeeld Ted Bundy vind ik heel interessant.

Hee! Ik ben Hanna en ik zal in de Reiscommissie de taak sociale activiteiten op me nemen! Ik zit in mijn derde jaar rechten en eerste jaar filosofie. Ik houd van sporten, vooral van hockey, ik speel soms gitaar en in mijn vrije tijd kijk ik eigenlijk altijd naar films, ik houd van alle genres. Er zijn dan ook weinig films die ik niet gezien heb, en ik heb ook heeel veel favoriete films. Ook ben ik een enorme kaasliefhebber, dus mijn avonden breng ik ook nog wel vaak door met veel kaas en wat rode wijn.

De rechtsstaat in Nederland

Terwijl er op Europees niveau een discussie heerst over het stopzetten van financiering van landen die de Rule of law niet respecteren, waar de Nederlandse overheid een groot voorstander van is, wordt er nauwelijks aandacht besteed aan de Rule of Law oftewel rechtsstaat hier in Nederland. Immers, in Nederland gaat alles wel goed. In dit artikel wil ik een paar onderwerpen behandelen wat naar mijn idee rechtsstatelijk gezien in Nederland langzaam de verkeerde kant op gaat. Ik ga eerst in op de Raad voor de Rechtspraak, vervolgens op de ZSM-aanpak van het Openbaar Ministerie en tenslotte op het recht op rechtsbijstand en inlichtingenplicht van het kabinet.
De Raad voor de Rechtspraak is in 2002 ingesteld als schakel tussen het ministerie van Veiligheid en Justitie en de gerechten.[1] De Raad is ingesteld om de spanning in de verhouding tussen het ministerie en rechterlijke macht op te lossen, die ontstond uit het feit dat de minister van Veiligheid en Justitie ten opzichte van het parlement verantwoordelijk was voor het functioneren van de rechterlijke macht. Dit gebeurde op advies van de commissie Leemhuis, met als mede doel dat de waarborgen voor de onafhankelijkheid van de rechterlijke organisatie versterkt zouden worden.[2]
De Raad voor de rechtspraak heeft drie kerntaken, het toezien op de begroting van de rechterlijke macht, toezicht houden op de bedrijfsvoering en tenslotte het ondersteunen van de rechtseenheid en bevorderen van de kwaliteit van de rechtspraak.[3]

Het gevaar van het instellen van de Raad voor de Rechtspraak is dat het een aantasting zou zijn van de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht. De Minister van Veiligheid benoemt immers de leden van de raad voor de rechtspraak. Daarnaast maakt de Raad vervolgens met het ministerie van Justitie en Veiligheid jaarlijks afspraken over de financiering.

Door deze invloed van de uitvoerende macht op rechterlijke macht komt de onafhankelijkheid en kwaliteit van de rechtspraak in gevaar. Het belang van het ministerie en de regering ligt voornamelijk bij een efficiënte rechtspraak, die niet teveel mag kosten. Dit staat haaks op het waarborgen van de kwaliteit van de rechtspraak.

De gevolgen van dit beleid waren ook voor corona al zichtbaar. Het leidde tot een oplopende werkdruk en langere wacht- en doorlooptijden.[4] Als gevolg hiervan komt de kwaliteit van de rechtspraak in gevaar.[5] Dit kwam uiteindelijk zo ver dat de regering gedwongen was om toch nog extra geld bij te leggen, waarmee ze dus zelf erkennen dat er de afgelopen jaren teveel bezuinigd was.[6]

Deze langere doorlooptijden hebben ook grote gevolgen voor verdachten in een strafzaak die een ZSM procedure doorloopt. Een ZSM (Zorgvuldig, snel en maatwerk) procedure houdt in dat de Officier van Justitie in overleg met alle ketenpartners een strafbeschikking oplegt aan de verdachte.[7] Dit kan alleen voor overtredingen en misdrijven waarvoor maximaal 6 jaar gevangenisstraf kan worden opgelegd. Een strafbeschikking kan o.a. bestaan uit een geldboete en/of een taakstraf, maar niet een gevangenisstraf. Het verregaande gevolg is daarnaast ook dat de verdachte schuldig wordt bevonden aan het plegen van het strafbare feit en dus een strafblad heeft.[8]
De ZSM procedure heeft wat karakter trekken van het Amerikaanse plea bargaining, maar is gelukkig nog niet op eenzelfde niveau. Voor een verdachte wordt het echter wel al snel aantrekkelijk om de snel opgelegde strafbeschikking te accepteren aangezien een rechtszaak nog een lange tijd kan duren vanwege de lange doorlooptijden en achterstand.

Tenslotte is er de afgelopen jaren een beleid gevoerd om op de sociale rechtsbijstand te bezuinigen. Alhoewel dit begon als bezuinigingsmaatregel na de financiële crisis, is

dit beleid naderhand gewoon aangehouden. Het systeem van de sociale rechtsbijstand is hierdoor onhoudbaar geworden, advocaten krijgen te weinig betaald en stoppen er mee en mensen met een laag inkomen krijgen niet de hulp die ze nodig hebben.[9] De commissie Van der Meer concludeerde in 2017 al dat het huidige systeem onhoudbaar is zonder extra geld.[10] Naar aanleiding van dit rapport heeft Minister Dekker 73 miljoen euro extra uit te trekken voor de komende twee jaar.[11] Dit is echter maar de helft van het benodigde bedrag volgens de commissie Van der Meer en slechts een tijdelijke oplossing. Er moet structureel meer geld naar de sociale rechtsbijstand om te zorgen dat ook mensen met een laag inkomen toegang tot de rechter blijven houden en de rechtsbescherming wordt gewaarborgd. Dit terwijl twee derde van deze gesubsidieerde zaken tegen de overheid zelf zijn, aangezien juist mensen met een lager inkomen zeer afhankelijk van de overheid zijn en de besluiten daarvan dus ook grote invloed op hun leven hebben.[12]

Een goed voorbeeld hiervan is de Toeslagenaffaire, waarbij mensen hun kindertoeslag plotseling onterecht werd stopgezet en ook het al ontvangen geld werd teruggevorderd. In zulke gevallen is het van groot belang dat ze (goedkoop) gebruik kunnen maken van een advocaat.

De toeslagenaffaire laat ook zien hoe het kabinet het tegenwoordig minder nauw neemt met de inlichtingenplicht uit artikel 86 van de Grondwet. Keer op keer heeft het kabinet namelijk de tweede kamer fout of onvolledig geïnformeerd.[13] Een parlementaire democratie kan niet goed werken als het parlement niet de volledige informatie heeft.

Dit alles bij elkaar opgeteld laat een zorgelijk beeld zien over de staat van de Nederlandse rechtsstaat. Het (op het moment van schrijven) nieuws dat bij de Toeslagenaffaire de beginselen van de rechtsstaat ernstig zijn geschonden[14] en de VVD die van plan was om meer politieke invloed te willen uitoefenen op uitspraken van het EHRM (na kritiek en een Algemene Leden Vergadering aangepast)[15] maakt dit beeld niet beter. Het blijft ook in Nederland van groot belang om te waken over de rechtsstaat. Ook in Polen dacht men altijd een redelijk solide rechtsstaat te hebben. Voor wie zich hier verder in wilt verdiepen, De laatste sociaal advocaten,[16] een documentaire over sociale advocaten laten het belang van dit systeem zien. Daarnaast heeft De correspondent een zesdelige serie over de rechtspraak waar een deel van deze onderwerpen aan bod komt met meer statistiek en interviews.[17] Voor meer nieuws over de toeslagenaffaire kan je o.a. Pieter Klein (journalist van RTL nieuws), Jan Kleinnijenhuis (Trouw), Pieter Omtzigt (CDA) en Renske Leijten (SP) volgen.

Bronnen

1 Inwerkingtreding van de wet Raad voor de rechtspraak.
2 Commissie Leemhuis, pag. 27.
3 Raad voor de Rechtspraak, www.rechtspraak.nl/Organisatie-en-contact/Organisatie/Raad-voor-de-rechtspraak/Paginas/default.aspx.
4 M. Chavannes, 'Rechters en hun medewerkers hebben het veel te druk. Maar dat is niet het ergste: de rechtspraak lijdt eronder', De Correspondent 28 november 2019, geraadpleegd via: https://decorrespondent.nl/10751/rechters-en-hun-medewerkers-hebben-het-veel-te-druk-maar-dat-is-niet-het-ergste-de-rechtspraak-lijdt-eronder/2344749257422-602603ab en M. Chavannes, 'Wacht u op de uitspraak van een rechter? Een paar jaar geduld aub', De Correspondent 3 februari 2020, geraadpleegd via: https://decorrespondent.nl/10906/wacht-u-op-de-uitspraak-van-een-rechter-een-paar-jaar-geduld-aub/2378554125332-3c6f5540.
5 Jaarverslag Hoge Raad 2011, Jan Watse Fokkens.
6 'Veel extra geld voor rechtspraak en Openbaar Ministerie', RTL Nieuws 08 mei 2019, geraadpleegd via: https://www.rtlnieuws.nl/nieuws/nederland/artikel/4703871/rechtspraak-openbaar-ministerie-begroting-werkdruk-wachtlijst.
7 https://www.om.nl/onderwerpen/veelvoorkomende-criminaliteit-zsm.
8 https://www.om.nl/onderwerpen/strafbeschikking.
9 D. de Wolff, 'De sociale advocaat is al sinds 2013 goeddeels onbereikbaar', NRC Handelsblad 13 november 2019, geraadpleegd via: https://www.nrc.nl/nieuws/2019/11/13/de-sociale-advocaat-is-al-sinds-2013-goeddeels-onbereikbaar-a3979998.
10 Rapport Commissie evaluatie puntentoekenning gesubsidieerde rechtsbijstand, geraadpleegd via: https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2017/10/25/tk-eindrapport-andere-tijden.
11 'Dekker: 73 miljoen erbij voor rechtsbijstand', Parool 15 november 2019, geraadpleegd via: https://www.parool.nl/nieuws/dekker-73-miljoen-erbij-voor-rechtsbijstand~b310676c/.
12 'Overheid lokt procedures uit', Mr. Online 29 januari 2018, geraadpleegd via: https://www.mr-online.nl/overheid-lokt-procedures-complexe-wetten/.
13 'Commissie: ongekend onrecht in toeslagenaffaire, beginselen rechtsstaat geschonden', NOS 17 december 2020, geraadpleegd via: https://nos.nl/artikel/2361021-commissie-ongekend-onrecht-in-toeslagenaffaire-beginselen-rechtsstaat-geschonden.html.
14 Commissie: ongekend onrecht in toeslagenaffaire, beginselen rechtsstaat geschonden', NOS 17 december 2020, geraadpleegd via: https://nos.nl/artikel/2361021-commissie-ongekend-onrecht-in-toeslagenaffaire-beginselen-rechtsstaat-geschonden.html.
15 W. Boersema, 'VVD herschrijft verkiezingsprogramma na kritiek van leden op passages over de rechtsstaat', Trouw 12 december 2020, geraadpleegd via: https://www.trouw.nl/politiek/vvd-herschrijft-verkiezingsprogramma-na-kritiek-van-leden-op-passages-over-de-rechtstaat~b135df52/.
16 'De laatste sociaal advocaten', KRO-NCRV NPO 2, 9 november 2020, geraadpleegd via: https://www.2doc.nl/documentaires/series/2doc/2020/de-laatste-sociaal-advocaten.html.
17 M. Chavannes, 'Red de rechtspraak', https://decorrespondent.nl/collectie/red-de-rechtspraak.

HEB JIJ VOOR EEN HONOURSVAK EEN INTERESSANT ARTIKEL GESCHREVEN, HEB JIJ EEN LEUKE COLUMN IN GEDACHTE, OF VIND JE HET LEUK OM EEN KORT INFORMATIEF ARTIKEL TE SCHRIJVEN?

Stuur jouw stuk op naar jhvthemis@law.leidenuniv.nl en wie weet is jouw artikel te zien in de volgende editie!

Maartje van der Woude

Wat heeft u gestudeerd en in welke stad?
Rechten in Leiden; criminologie in Leiden; en gepromoveerd in Leiden. Ik ben dus volkomen 'Leiden-made'.

Op welke manier bent u betrokken bij Honours College Law?
Ik ben de profileringshoogleraar van het HCL. Samen met de onderwijscoördinatoren en secretaressen van het Honours College Law ben ik verantwoordelijk voor evenementen binnen het Honours College. Daarnaast treed ik naar buiten toe op als vertegenwoordiger. Het is voornamelijk een bestuurlijke functie achter de schermen: zo denk ik na over het curriculum en probeer ik docenten en hoogleraren te enthousiasmeren voor het Honours onderwijs.

Favoriete gerecht?
Favoriete keuken de Mexicaanse keuken! Met name spicy eten.

Guilty pleasure?
Dat zijn er wel veel… Vooral slechte Netflix-series kijken zoals Pretty Little Liars. Even zo guilty zijn competitieve kookprogramma's!

Wat staat er momenteel bovenaan uw bucketlist?
Wildkamperen in het Zwarte Woud in Duitsland. Ik heb dit altijd gedaan in de VS. Met een grote auto en een kookstelletje gingen we dan het hele land door en zagen we wel waar we terecht kwamen. Zo ontdek je een land op zijn best. Je komt op plekken terecht die niet standaard zijn en daarom kom je ook 'niet-standaard mensen' tegen. Door de coronacrisis is nu juist Europa op de kaart gekomen, dus dit is het eerste wat mij te binnen schiet.

U bent het onderzoek in gegaan, de academische loopbaan; waarom heeft u die richting gekozen?
Ik ben oorspronkelijk rechten gaan studeren omdat ik er van overtuigd was dat ik rechter wilde worden. Toen ik afstudeerde was ik 21 en solliciteerde ik direct voor de opleiding tot de rechterlijke macht. Daar werd ik afgewezen omdat ze vonden dat ik eerst maar eens wat ervaring moest opdoen in de praktijk; dat begrijp ik nu heel goed maar toen voelde het alsof mijn droom aan diggelen lag. Ik ben gaan kijken wat ik nou eigenlijk in mijn studie had gemist, en er kwam naar voren dat ik niet zoveel wist over de mensen die in het strafrechtelijk systeem terecht komen en wat het effect van straffen is. Daarom ben ik ook nog criminologie gaan studeren. Daar lag veel meer de nadruk op het doen van onderzoek.

Het vastbijten in bepaalde vragen en het doen van empirisch onderzoek, bleek iets te zijn wat ik bijzonder leuk vond: de praktijk in gaan en echt zelf onderzoek doen. Daar

wist ik eerder het bestaan niet van af. Toen begon ik me af te vragen of er een baan bestond waarin ik dit kon blijven doen. Dat was de wetenschap aan de universiteit.

Ik ben heel blij dat ik uiteindelijk ook rechter-plaatsvervanger ben geworden en onderwijs geef. De combinatie van praktijk en wetenschap is voor mij heel belangrijk. Het is goed om ook in die strafrechtketen te zitten en te zien wat er speelt in de realiteit. Wil je begrijpen waarom het recht niet altijd doet wat het moet doen, dan moet je de mens ook begrijpen en zien.

Waarom is het volgens u zo belangrijk om onderzoek te doen naar die sociale kant van het recht?
Of je nou een togaberoep gaat uitoefenen later of niet, kennis en inzicht in de sociale werkelijkheid en de sociale dynamiek van het recht is absoluut noodzakelijk. Anders ga je uit van een papieren werkelijkheid die in de praktijk toch heel erg blijkt tegen te vallen.

Heeft u het idee dat wetenschappelijk onderzoek bijdraagt aan de verbetering van politieke besluitvorming, dat het recht misschien ook socialer wordt?
Ja en nee. Mijn onderzoek nu richt zich meer op terrorisme en migratie. In het strafrecht is er zeker wel uitwisseling tussen wetenschappelijk onderzoek en de praktijk. Zo zie je dat een aantal grote advocatenkantoren juist graag willen dat hun werknemers promoveren om zo nieuwe inzichten en resultaten uit hun onderzoek mee te kunnen nemen in de praktijk. Je ziet dat rechtbanken, hoven en het OM bepaalde richtlijnen hanteren en signalen proberen af te geven aan de politiek, maar dit gaat moeizaam. Onder andere omdat verandering in het strafrecht uiteindelijk vanuit de politiek moet komen.

Heb ik het idee dat het socialer wordt? Nee. Helaas - zeker op het gebied van strafrecht - zie je dat deze thema's heel erg gepolitiseerd zijn geraakt. Politici gaan mee in die tendens dat alles veiliger moet – waar ook een impliciete aanname in zit dat de samenleving nu te onveilig is en dat het strafrechtsysteem zoals we dat nu kennen, niet goed genoeg is. Deze aannames worden door onderzoek tegengesproken. Bepaalde wetsvoorstellen, bijvoorbeeld, die het strafrecht socialer maken of gevangenisstraffen gaat verlagen, die worden niet ingevoerd. Onderzoek lijkt niet altijd belangrijk te zijn met het oog op herkozen te worden.

Hoe kijkt u dan naar de politieke ontwikkeling dat de verdediging van daders (in de sociale advocatuur) wordt wegbezuinigd en dat in het nieuwe verkiezingsprogramma van de VVD bijvoorbeeld, de verdediging van slachtoffers wel een extra vergoeding zou krijgen?
Ja dat komt uit een vorm van 'veiligheidsdenken' waarbij het uitgangspunt is dat het slachtoffer gehoord moet worden. Daar is natuurlijk een boel voor te zeggen; het is ook heel belangrijk dat een slachtoffer in de rechtszaal wordt gehoord. Aan de andere kant, moet niet overschat worden wat een rechter hiermee kan. Een rechter kan het namelijk alleen maar aanhoren; je kunt er niets mee doen in de straftoemeting omdat dit puur op grond van objectief bewijs wordt gedaan. Door het slachtoffer zo centraal te zetten probeert men een harder signaal af te geven dat we criminaliteit absoluut niet tolereren.

Denkt u dat terrorismebestrijding gaat verbeteren in de nabije toekomst?
Nou de vraag is natuurlijk ook: hoe slecht is het? Er is zeker regelgeving waar haken en ogen aan zitten maar niet vergeten moet worden dat dit allemaal stamt uit een tijd waarin nog helemaal geen anti-terrorismewetgeving bestond. De situatie waarin de wetgever stond op dat moment was erg lastig. Gelukkig hebben we gezien dat een aantal wetten goed zijn geëvalueerd; de kritiek die er op was, is echter niet altijd meegenomen in herzieningen.

Er waren ook zo weinig concrete terrorismezaken destijds, dat het moeilijk was om goed te evalueren hoe bepaalde wetsartikelen uit zouden pakken voor de rechter en hoe de uitgebreide opsporingsbevoegdheden zouden uitvallen. Wat ik chique zou vinden, is als er nu een voorstel zou worden gedaan om alsnog de wetten eens te evalueren met de nieuwe ervaring die we hebben opgedaan. Erkennende dat er toch wel wat haken en ogen zaten aan de totstandkoming van huidige terrorismewetgeving; en erkennende dat de evaluatie niet zoveel vlees op de botten hadden; na twintig jaar toch eens goed gaan terugkijken op terrorismebestrijding; en daar ook op te zeggen dat we conclusies trekken uit kritische evaluaties. Dat we hier wat aan gaan doen. Dat zou dé manier zijn – dan kunnen we het ook pas hebben over hoe open de wetgever is voor voortschrijdend inzicht en kritische reflecties.

Hoe kijkt u naar de discussies die zijn ontstaan over diversiteit en diversiteitscommissies? Door sommigen wordt het een speldenprik genoemd, anderen zien het juist als een diversiteitscultus. Is deze discussie hard nodig of gaat de maatschappelijke beweging te ver?
Ja, ik vind absoluut dat er een brede discussie nodig is. We moeten niet ontkennen dat er een probleem is. Ook in Nederland – dat zich altijd presenteert als tolerant en progressief – zijn er groepen die dit heel anders ervaren. Dit gebeurt ook op onze universiteit. Zo zien we veel meer genderdiversiteit, maar qua kleur zijn we een vrij homogene groep mensen. Daar kun je heel moeilijk over doen, want we vinden het – net als veel andere westerse landen – erg lastig om te praten over zaken als discriminatie en racisme. Maar daar zit meteen een kern van het probleem. Als we het daar al niet eens meer over kunnen hebben, dan kunnen we überhaupt niet eens vaststellen of er een probleem is of dat er mensen zijn die dit zo ervaren.

Zijn 'diversityofficers' hiervoor de oplossing? Misschien niet dé oplossing, maar het maakt er wel een deel van uit. Zo kun je op een veilige manier het onderwerp bespreekbaar maken. Ze spelen wel degelijk een cruciale rol, maar er moet nog veel meer gebeuren.

Wat is het meest verrassende resultaat uit een van uw onderzoeken?
Hm, ja dat klinkt misschien een beetje nerdy, maar eigenlijk is ieder resultaat altijd wel een beetje verrassend. Er zijn twee onderzoeken waar ik nu aan moet denken. Eén onderzoek heb ik gedaan bij de koninklijke marechaussee, waar ik heb gekeken naar de manier waarop zij invulling geven aan de bevoegdheden die zij hebben aan de grens tussen Nederland en Duitsland en Nederland en België. Daar werd duidelijk hoe lastig het is voor hen om te opereren onder drie verschillende ministeries, met drie verschillende taken, onder hoge druk, met weinig capaciteit, weinig geld: en ook wat dat doet met mensen en hoe beperkt de invloed van het recht daar is. Die invloed is beperkt omdat de mensen onder moeilijke omstandigheden on the spot beslissingen moeten nemen waarbij ze natuurlijk wel de wettelijke kaders in overweging nemen maar ook praktisch moeten nadenken.

THEMIS IS OOK ACTIEF OP SOCIALE MEDIA!

VOLG JE ONS NOG NIET OF BEN JE LID VAN THEMIS,
MAAR ZIT JE NIET IN DE THEMIS-FACEBOOKGROEP?
PAK DAN ALS DE WIEDEWEERGA JE TELEFOON ERBIJ EN VOLG ONS!

Hierdoor zag je dat de regels op papier soms best ver afstonden van de handelingen in de praktijk. Soms werkte dit positief uit, en soms zag je dat stereotype ideeën over mensen slechte invloeden hadden. Dat bepaalde groepen mensen, om een voorbeeld te noemen, bovenmatig veel werden gecontroleerd.

Als studenten zelf een academische loopbaan in het wetenschappelijk onderzoek willen, waar moeten zij dan op letten? Wat raadt u ze aan?
Ik denk dat hier binnen de rechtenopleiding wel wat meer aandacht besteed zou mogen worden. Dat is ook de reden dat binnen het Honours College expliciet de mogelijkheid als onderzoeksassistent wordt aangeboden en we het vak Onderzoek naar Recht en Samenleving op hebben gezet. Zo kun je een beetje kijken of het doen van onderzoek bij jou past.

Wat belangrijk is voor een academische carrière of het doen van een promotieonderzoek is weten dat je je goed kunt vastbijten in een bepaald onderzoek. Je moet schrijven leuk vinden, nieuwsgierig zijn en echt je tanden ergens in kunnen zitten. Dan heb ik het niet over een week, maar járen onderzoek doen naar één onderwerp. Later, na je promotieonderzoek, krijg je hier niet snel de mogelijkheid meer voor. Hiervoor raad ik aan om vakken te volgen waar ook een onderzoekselement in zit of vakken die gaan over onderzoeksmethoden. Je kunt als student geloof ik ook in aanmerking komen voor een pre-PhD traject dat door het Meijersinstituut wordt aangeboden.

Belangrijk is wel om te weten dat je meer onderwijs geeft dan dat je onderzoek doet. Zo'n 60% onderwijs en 40% onderzoek. Dat hoort er wel echt bij. Ikzelf zou niet anders willen. Juist die wisselwerking is voor mij echt het allerleukste. En vooral: ga eens praten met een onderzoeker. Neem vooral contact op met iemand van wie je het onderzoek interessant vindt en praat met ze!

Heeft u een favoriete zaak of een zaak die u altijd bij is gebleven?
Het woord favoriet zou ik niet zo snel gebruiken. Ik vind rechter zijn echt niet altijd makkelijk. De meeste zaken eindigen in een strafoplegging. Natuurlijk is dit dan gerechtvaardigd maar het kan heel schrijnend zijn. Zo ook één van mijn eerste grote drugszaken. Een Colombiaanse vrouw was gerekruteerd door een drugskartel om kilo's heroïne naar Nederland te smokkelen om zo geld te verdienen om haar zwaar gehandicapte zoon naar een speciale school te kunnen sturen. Ze woonde zelf ergens in een sloppenwijk met die zoon. Dit zag zij als enige manier om haar kind een goede toekomst te bieden.

Op Schiphol werd ze aangehouden met een koffer vol heroïne. Er was geen enkele manier om haar verhaal te controleren. Ze kon geen schulduitsluitingsgronden hard maken want het kon niet worden vastgesteld dat ze ernstig was bedreigd. Dit leidde ertoe dat we niet anders konden dan haar te veroordelen, en veroordeeld worden voor 2.5 kilo heroïne levert echt een hoge gevangenisstraf op.
Deze zaak ik me wel altijd bijgebleven. We hadden zoveel informatie over de leefsituatie van de verdachte, maar we konden er eigenlijk niets mee. Ik voelde me zo hulpeloos, zeker omdat je weet dat je nooit de grote jongens van die organisatie zou pakken en alleen de 'drug mules'. Ik zie haar nog voor me.

Heeft u nog een algemene tip voor studenten bij JHV Themis?
Staar je niet te veel blind op je cv en wat je denkt dat je moet doen om de baan te krijgen die je wilt. Houd je echt vooral bezig met dingen die je leuk vindt, de dingen die je daadwerkelijk interesseren en niet de dingen waarvan je denkt dat je ze moet doen. Ik heb gemerkt dat studenten sinds de laatste tien jaar veel meer druk voelen over hun toekomst en carrière. Hoeveel masters moet je hebben gevolgd, hoeveel stages moet je volgen? Ik ben er van overtuigd dat je het ten eerste langer volhoudt als je je bezighoudt met je eigen passie en interesse maar ook dat dat uiteindelijk het meest zichtbaar wordt naar toekomstige werkgevers. Als je één stage hebt gedaan waar je vol verve over kunt vertellen, dan staat dit veel beter dan als je vier stages hebt gelopen waar je eigenlijk niet zoveel van hebt meegenomen.

Maak elkaar ook niet zo gek. Misschien een goed voornemen voor kerst en het nieuwe jaar: reflecteer eens op wat je volgend jaar nou écht wilt doen.

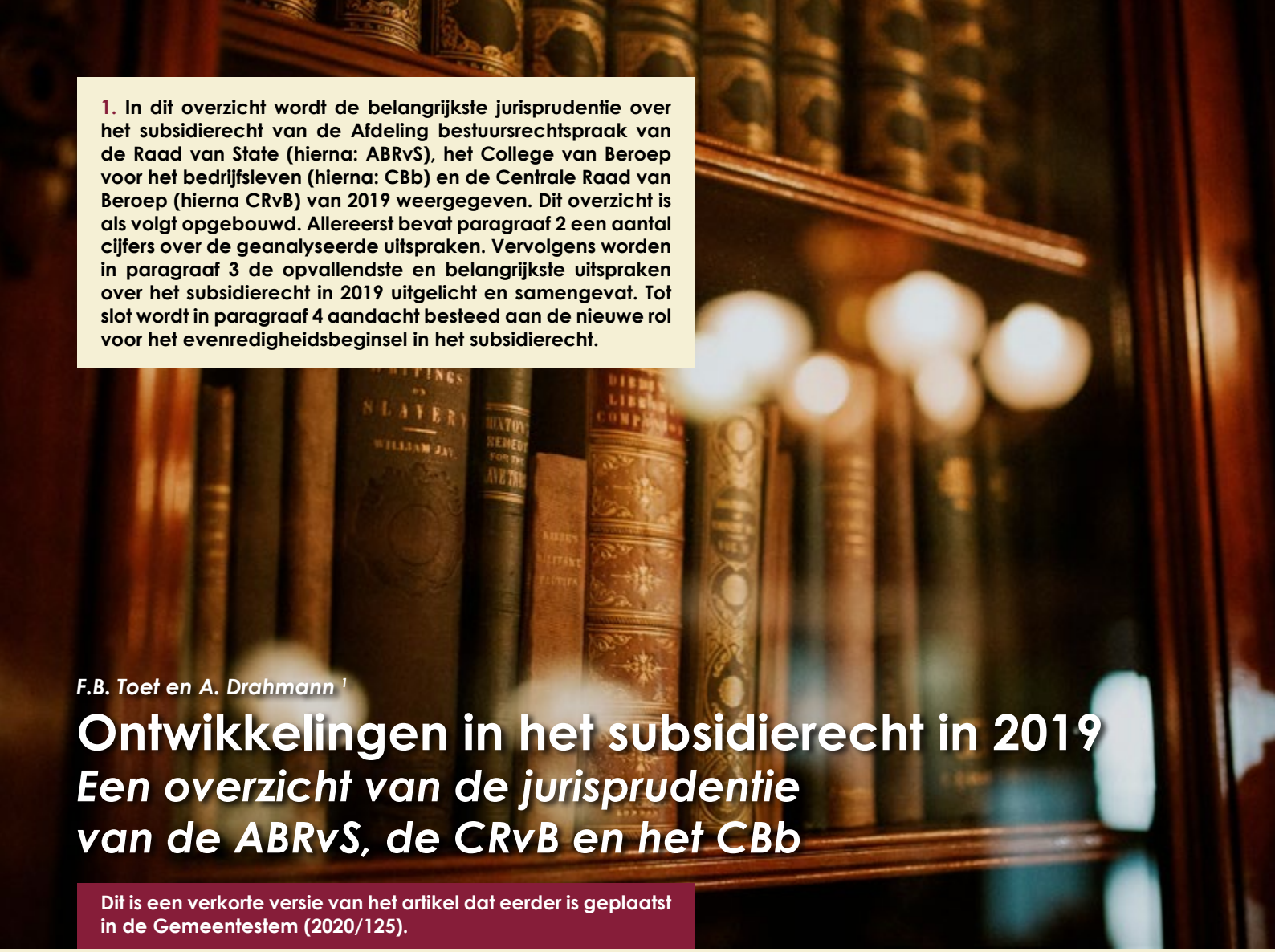

1. **In dit overzicht wordt de belangrijkste jurisprudentie over het subsidierecht van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State (hierna: ABRvS), het College van Beroep voor het bedrijfsleven (hierna: CBb) en de Centrale Raad van Beroep (hierna CRvB) van 2019 weergegeven. Dit overzicht is als volgt opgebouwd. Allereerst bevat paragraaf 2 een aantal cijfers over de geanalyseerde uitspraken. Vervolgens worden in paragraaf 3 de opvallendste en belangrijkste uitspraken over het subsidierecht in 2019 uitgelicht en samengevat. Tot slot wordt in paragraaf 4 aandacht besteed aan de nieuwe rol voor het evenredigheidsbeginsel in het subsidierecht.**

F.B. Toet en A. Drahmann [1]

Ontwikkelingen in het subsidierecht in 2019
Een overzicht van de jurisprudentie van de ABRvS, de CRvB en het CBb

Dit is een verkorte versie van het artikel dat eerder is geplaatst in de Gemeentestem (2020/125).

2. Opvallende cijfers 2019

2.1 Methodologie

In oktober 2019 is een vergelijkbaar overzicht van jurisprudentie uit 2018 over het subsidierecht gepubliceerd in De Gemeentestem.[2] Voor het schrijven van dit overzicht is grotendeels dezelfde methodologie gehanteerd als die voor dat onderzoek is gebruikt. Eerst is een zoekopdracht gedaan via Legal Intelligence met als zoekterm 'subsidie' in het jaar 2019.[3] Wij hebben alleen uitspraken opgenomen van de hoogste Nederlandse rechtscolleges op het gebied van het bestuursrecht: de ABRvS, het CBb en de CRvB. Deze eerste zoekopdracht leverde 436 resultaten op, waaronder 100 annotaties.[4] Vervolgens zijn alle gevonden uitspraken doorgenomen om te bepalen of de uitspraak daadwerkelijk over het subsidierecht ging.[5] Anders dan in 2018 zijn dit jaar ook uitspraken van de CRvB die zien op het persoonsgebonden budget (pgb) in het onderzoek betrokken.

De in dit overzicht betrokken uitspraken zien dus op appellanten die in (hoger) beroep gaan tegen een besluit over de verlening of vaststelling van een subsidie of op bestuursorganen die in hoger beroep gaan tegen een uitspraak van de rechtbank. Uiteindelijk zijn in totaal 163 relevante uitspraken opgenomen in de analyse.[6] Van deze uitspraken is een aantal kenmerken op een rijtje gezet, waaronder wie de appellant was, of het om verlening of vaststelling van de subsidie ging en of het beroep gegrond of ongegrond werd verklaard.

2.2 Cijfers

Verdeling over de colleges

Zoals aangegeven zijn in het overzicht in totaal 163 uitspraken meegenomen. Van deze 163 uitspraken zijn er 69 van het CBb, 50 van de CRvB en 44 van de ABRvS. Net als in 2018 zijn de meeste uitspraken door het CBb gedaan. Vorig jaar was 65% van het totaalaantal onderzochte uitspraken van het CBb afkomstig. In 2019 is dit percentage slechts 42%. De belangrijkste verklaring hiervoor is dat dit jaar ook de uitspraken van het CRvB die zien op pgb-toekenningen zijn meegenomen. Het is dan ook niet verrassend dat het aantal in het overzicht betrokken CRvB uitspraken flink is gestegen (van 6 naar 50). Verder is het aantal uitspraken van het CBb ten opzichte van vorig jaar gedaald (van 79 naar 69), terwijl het aantal uitspraken van de ABRvS is gestegen (van 36 naar 44).

Wie in beroep?

De aanvragers van de subsidie zijn in 2019 verreweg het vaakst in (hoger) beroep gegaan, namelijk in 149 van de 163 uitspraken. De subsidieaanvrager is dus in ongeveer 91% de partij geweest die in (hoger) beroep is gegaan. In de overige uitspraken is er 12 keer door de subsidieverlener en twee keer door een derde in (hoger) beroep gegaan. Daarnaast is er vier keer incidenteel hoger beroep ingesteld,

waarvan drie keer door de subsidieaanvrager en één keer door de subsidieverlener. Deze cijfers zijn vergelijkbaar met de cijfers van vorig jaar.

Slagingskans?
Van de principaal ingestelde beroepen zijn er 49 gegrond verklaard. De ABRvS heeft 13 van de 44 uitspraken gegrond verklaard (ongeveer 30%), het CBb 25 van de 69 (ongeveer 36%) en de CRvB 11 van de 50 (ongeveer 22%). Voor de ABRvS en het CBb zijn deze percentages vergelijkbaar met vorig jaar.[7] Wel is het aantal gegrondverklaringen door de CRvB flink gedaald van 67% naar 22%. Ook hier is onze verwachting dat dit kan worden verklaard doordat we dit jaar de uitspraken van de CRvB die betrekking hebben op pgb-toekenningen hebben meegenomen. Relatief veel van deze procedures zien namelijk op de terugvordering van (grote bedragen aan) pgb.[8] De belangen voor de betrokkene zijn dan dusdanig groot dat ongeacht de kans van slagen, in hoger beroep wordt gegaan. Van de 11 uitspraken waarin de CRvB het hoger beroep gegrond verklaarde, was 9 keer hoger beroep ingesteld door de aanvrager en 2 keer door de verlener. Hieruit volgt dat 2 van de 4 beroepen (50%) van de verlener gegrond waren, terwijl dit bij de aanvragers van het pgb 19% was (namelijk 9 van de 47 beroepen).
Ten slotte blijkt uit onze analyse dat 44 van de 149 (ongeveer 30%) beroepen van de subsidieaanvrager gegrond zijn. Van deze 44 gegrondverklaringen zijn bij vier uitspraken de rechtsgevolgen in stand gelaten, waardoor de verkrijger geen wezenlijk voordeel heeft gehaald uit de gegrondverklaring. Daarentegen is het hoger beroep van subsidieverleners vaker gegrond verklaard, namelijk 6 van de 12 keer (50%).

Subsidieverlening of vaststelling?
Net als vorig jaar is er vaker in (hoger) beroep gegaan tegen subsidievaststellingen dan tegen subsidieverleningen. 110 van de 163 uitspraken betroffen namelijk een beroep tegen een subsidievaststelling (zo'n 67%). Verder zagen 45 beroepen op een verleningsbesluit, waren er 6 beroepen naar aanleiding van een herziening en één verzoek om nadeelcompensatie (waarover straks meer in paragraaf 3.4). Net als vorig jaar vermoeden wij dat dit verschil mogelijk te verklaren is door de grote gevolgen van het lager of op nihil vaststellen van een subsidie.

3. Opvallendste uitspraken uit 2019

Uit de 163 geanalyseerde uitspraken hebben wij vier uitspraken geselecteerd. Deze uitspraken zijn volgens ons het meest interessant voor de ontwikkeling van het subsidierecht. Achtereenvolgens wordt ingegaan op de uitspraak Stichting Cultuur Eindhoven, de uitspraak Gymnasion, de uitspraak Kunstenbond en de uitspraak Stichting MEE Plus.

3.1 Stichting Cultuur Eindhoven: B-organen en de wettelijke grondslag voor subsidies

In 2019 heeft de ABRvS een belangwekkende uitspraak gedaan met betrekking tot de vraag wanneer een stichting aangemerkt kan worden als b-bestuursorgaan.[9] In deze uitspraak heeft het bestuur van de Stichting Cultuur Eindhoven (hierna: SCE) een subsidie verleend aan de Stichting Openbare Bibliotheek Eindhoven (hierna bibliotheek). SCE is niet bij wettelijk voorschrift met openbaar gezag bekleed. De ABRvS beoordeelt eerst of voldaan wordt aan twee cumulatieve vereisten zoals zij die heeft geformuleerd in haar uitspraken van 17 september 2014.[10] In relatie tot het financiële vereiste merkt de ABRvS op dat de gemeenteraad steeds voor een periode van vier jaar een jaarlijks bedrag beschikbaar stelt aan de SCE voor de cultuursubsidies. Met dit bedrag worden de cultuursubsidies die SCE verstrekt gefinancierd. Aan het financiële vereiste wordt dus voldaan. Met betrekking tot het inhoudelijke vereiste wordt gesteld dat de belangrijkste redenen om de stichting de subsidies te laten verschaffen is geweest dat een onafhankelijke stichting objectieve, niet-politieke keuzes kan maken, dichter bij en in het culturele veld staat en mogelijk makkelijker contacten kan leggen met andere financiers voor cultuuractiviteiten in Eindhoven. De beleidskaders voor cultuur waarbinnen het budget door SCE moet worden verdeeld zijn echter wel door de gemeenteraad vastgesteld. De SCE dient binnen dit beleid te opereren. Dit leidt ertoe dat de ABRvS van oordeel is dat zowel aan het financiële als het inhoudelijke vereiste is voldaan en SCE als bestuursorgaan in de zin van artikel 1:1 lid 1 sub b Awb besluiten neemt ter verstrekking van subsidies.
De vervolgvraag die de ABRvS beantwoordt, is of er wel een wettelijke grondslag was voor de verstrekking van subsidies door SCE in de zin van artikel 4:23 Awb. De ABRvS benoemt dat deze wettelijke grondslag een belangrijk onderdeel is in de subsidietitel van de Awb. Dit is wegens rechtstatelijke overwegingen van belang, alsmede om misbruik te voorkomen en de rechtszekerheid te waarborgen. De ABRvS oordeelt dat zelfs als de door SCE zelf opgestelde Subsidieregeling gezien kan worden als een beleidsregel, deze geen regelgevende bevoegdheid in het leven roept. Beleidsregels zijn immers geen algemeen verbindende voorschriften en daarmee ook geen wettelijke voorschriften. Er is dus niet voldaan aan het vereiste van artikel 4:23 lid 1 Awb.
Het is de vraag of het ontbreken van een wettelijke grondslag gerepareerd kan worden. Volgens Timmermans is dit niet mogelijk omdat de Gemeentewet uitgaat van een gesloten stelsel van bevoegdheidsverdeling. Als aan SCE mandaat zou worden verleend of als (indien mogelijk, zie hierover de annotatie van Driessen) SCE omgevormd zou worden tot een bestuurscommissie in de zin van de Gemeentewet, dan zou SCE niet langer op de gewenste afstand tot het gemeentebestuur staan. Volgens Den Ouden markeert deze uitspraak daarmee het principiële einde van buitenwettelijke b-bestuursorganen die met een structurele subsidietaak zijn belast. Gemeentebesturen zullen een keuze moeten maken: ofwel deze b-bestuursorganen transformeren in een wettelijk b-bestuursorgaan (mits dit mogelijk is op grond van de Gemeentewet) ofwel de samenwerking met de privaatrechtelijke organisatie zo vormgeven dat er (zeker) geen sprake meer is van een (buitenwettelijk b-)bestuursorgaan. In het geval van SCE zou dan de inhoudelijke invloed van het college en de gemeenteraad op de geldverstrekking door SCE verkleind moeten worden zodat niet langer aan het inhoudelijke vereiste wordt voldaan. De beslissing om geld te verstrekken zou in dat geval genomen worden door een zuiver privaatrechtelijke rechtspersoon en geen (subsidie) besluit meer zijn. Ook zou het gevolg zijn dat SCE niet langer gebonden zou zijn aan de algemene beginselen van behoorlijk bestuur en geschillen over de geldverstrekking zouden onder de rechtsmacht van de burgerlijke rechter komen te vallen. Met Den Ouden vrezen wij dat in de praktijk vaak voor deze tweede optie zal worden gekozen. Dit zou ertoe leiden dat publiek geld vaker buiten de kaders van de (subsidietitel van de) Awb zal worden verstrekt en

er geen bestuursrechtelijke rechtsbescherming openstaat tegen deze verstrekkingen. Dit zouden wij een onwenselijk gevolg van deze uitspraak vinden.

3.2 Gymnasion: geen één-op-één-subsidiëring in een subsidieregeling

Deze uitspraak van de ABRvS gaat over de subsidieaanvraag van sportschool Gymnasion om zwemonderwijs aan te bieden.[11] Het college van burgemeester en wethouders (hierna: het college) van De Fryske Marren wijst deze aanvraag echter af, omdat er geen subsidieregeling is voor zwemonderwijs. Later stelt het college een subsidieregeling vast waarin is bepaald dat uitsluitend subsidie wordt verstrekt aan de Stichting Zwem- en Recreatiebad De Stiennen Flier. Tegen deze regeling is Gymnasion eerst in bezwaar en vervolgens in beroep gegaan. Het college betoogt dat Gymnasion niet-ontvankelijk is, omdat de subsidieregeling een algemeen verbindend voorschrift zou zijn waartegen geen beroep kan worden ingesteld.

De uitspraak is om twee redenen interessant. Ten eerste oordeelt de ABRvS dat de door het college opgestelde subsidieregeling een beschikking is. Een algemeen verbindend voorschrift onderscheidt zich van andere besluiten doordat het algemene, abstracte regels bevat, die zich zonder nadere normering voor herhaalde concrete toepassing lenen. De subsidieregeling bevat, aldus de ABRvS, door verwijzing naar overeenkomsten die met de stichting zijn gesloten, geen zelfstandige normen die zich voor herhaalde concrete toepassing lenen. De subsidieregeling laat geen ruimte voor subsidiëring aan anderen dan de stichting en is zo concreet, dat het algemeen karakter hieraan wordt ontnomen. Het oordeel van de ABRvS heeft tot gevolg dat voor deze subsidieverstrekking en wettelijke grondslag in de zin van art. 4:23 lid 1 Awb ontbreekt.

De tweede reden die de uitspraak interessant maakt, is dat de ABRvS meldt dat als er alsnog een subsidieregeling wordt opgesteld, er rekening mee moet worden gehouden dat aan potentiële gegadigden de ruimte wordt geboden om mee te dingen. Daarmee is deze uitspraak een vervolg op de Geobox-uitspraak uit 2018.[12] In die uitspraak oordeelde de ABRvS dat ook bij de verdeling van schaarse subsidiemiddelen door het bestuur op enigerlei wijze aan (potentiële) gegadigden ruimte moet worden geboden om naar de beschikbare subsidies mee te dingen en dat die rechtsnorm is gebaseerd op het gelijkheidsbeginsel dat in deze context strekt tot het bieden van gelijke kansen. De Gymnasion-uitspraak is een vervolg op deze uitspraak, omdat hieruit lijkt te kunnen worden afgeleid dat één-op-één-subsidiëring in een subsidieregeling of beleidsregel in beginsel niet langer mogelijk is en zo de mededingingsverplichting uit de Geobox-uitspraak niet kan worden ontlopen. Deze uitspraak is daarmee volgens ons een belangrijke stap in de richting van een transparantere verdeling van schaarse subsidies waarbij alle geïnteresseerden een gelijke kans krijgen om een aanvraag in te kunnen dienen.

3.3 Kunstenbond: afgeleid belang, toch belanghebbende

In het overzichtsartikel van vorig jaar is één uitspraak besproken waar belanghebbendheid een rol speelde.[13] Op basis van die uitspraak werd opgemerkt dat het belanghebbendebegrip in het subsidierecht geen grote rol leek te spelen. Die opmerking was naar nu blijkt ten onrechte, want in 2019 heeft de ABRvS een belangwekkende uitspraak gedaan over het belanghebbendebegrip. In deze uitspraak had de minister van OC&W een subsidie verleend aan het Metropole Orkest.[14] Deze subsidieverlening was lager dan was aangevraagd. Tegen deze subsidieverlening ging niet het Metropole Orkest in bezwaar en beroep, maar de Kunstenbond - die opkomt voor de belangen van bij de bond aangesloten medewerkers van het Metropole Orkest. Het is vaste jurisprudentie dat om aangemerkt te kunnen worden als belanghebbende, sprake moet zijn van een rechtstreeks belang. Er is sprake van een afgeleid belang als dat belang uitsluitend voortvloeit uit een contractuele relatie tussen de appellant en de subsidieaanvrager.[15] De ABRvS oordeelt dan ook dat het belang van de medewerkers van het orkest een afgeleid belang is dat is ontleend aan de contractuele relatie tussen hen en het Metropole Orkest. Zij kunnen daarom in beginsel niet als belanghebbende worden aangemerkt. Vervolgens overweegt de ABRvS dat dit anders kan zijn als een reële mogelijkheid bestaat dat medewerkers van het Metropole Orkest door het subsidieverleningsbesluit worden geraakt in een aan het fundamenteel recht op arbeid ontleend belang. Daarvan is in dit geval sprake omdat de begroting van het orkest voor 70% uit personeelskosten bestaat. Deze gevolgen voor de arbeidsrechtelijke positie van de medewerkers van Metropole Orkest leidde ertoe dat de Kunstenbond aangemerkt kon worden als belanghebbende.

Van Angeren wijst er in zijn annotatie op dat het opvallend is dat de ABRvS in deze uitspraak niet verwijst naar de vijf vuistregels uit de conclusie van staatsraad advocaat-generaal Widdershoven zoals geformuleerd in de grote-kameruitspraken van de CRvB van 5 maart 2019.[16] In het kader van de rechtseenheid was het inderdaad wenselijk geweest als de ABRvS duidelijker aansluiting had gezocht bij die jurisprudentie van de CRvB. Volgens ons zou het materieel echter geen verschil hebben gemaakt. Ingevolge vuistregel 1 is een afgeleid belang namelijk niet aan de orde als de derde een eigen zelfstandig belang bij het besluit heeft. Dat eigen belang kan bestaan uit de reële mogelijkheid van schending van zijn aan een fundamenteel recht ontleend belang. Het recht op arbeid is een dergelijk fundamenteel recht, waardoor aan deze vuistregel wordt voldaan. Peters wijst erop dat het opvallend is dat een rechtspersoon die opkomt voor een collectief belang als belanghebbende kan worden aangemerkt als het opkomt voor het fundamentele recht van een individu, namelijk het recht op arbeid.[17] Volgens Peters komen bij de Kunstenbond het welzijn en de bestaanszekerheid van de leden in het gedrang als die leden geraakt worden in hun fundamenteel recht op arbeid. De subsidieverlening ziet op het orkest als geheel, maar niet duidelijk is voor wie dat gevolgen zal hebben en dus wie geraakt wordt in zijn fundamentele recht op arbeid. Het gaat in deze zaak dus niet om een individueel traceerbare schending: de rechtspersoon staat juist voor een collectiviteit. Ook wordt de schending van het fundamenteel recht gebruikt voor de vraag of de statutaire doelstelling van de rechtspersoon die opkomt voor die collectieve belangen daadwerkelijk in het geding is. Die beide elementen verklaren volgens Peters dat het ontbreken van individualiteit bij de schending van een fundamenteel recht in deze casus niet leidt tot niet-ontvankelijkheid van de Kunstenbond.

De uitspraak maakt in ieder geval duidelijk dat subsidieverstrekkers er rekening mee moeten houden dat als zij een bestaande subsidierelatie wijzigen door de subsidie te verlagen of zelfs te beëindigen, niet alleen de subsidieontvanger, maar ook de werknemers of een vakbond kunnen kwalificeren als belanghebbende.

3.4 Stichting MEE Plus: recht op nadeelcompensatie in aanvulling op artikel 4:51 Awb

In 2019 heeft de ABRvS een interessante uitspraak gedaan over artikel 4:51 Awb en de rol van nadeelcompensatie in het subsidierecht.[18] Artikel 4:51 Awb gaat over de beëindiging van langdurige subsidierelaties. Als aan een subsidieontvanger voor drie of meer achtereenvolgende jaren subsidie is verstrekt, kan deze subsidierelatie pas worden beëindigd met inachtneming van een redelijke termijn.[19] In deze zaak draaide het om een verzoek tot nadeelcompensatie door Stichting MEE Plus, Stichting MEE Drechtsteden en Stichting MEE Ondersteuning (hierna tezamen: MEE Plus) aan het Zorginstituut Nederland (het Zorginstituut). In 2013 had het Zorginstituut al aangekondigd dat de duurzame subsidierelatie zou worden beëindigd. De ABRvS oordeelde in 2014 dat in dat beëindigingsbesluit de redelijke termijn uit artikel 4:51 lid 1 Awb in acht was genomen.[20] MEE Plus was echter van mening dat als gevolg van de beëindiging frictiekosten gemaakt moesten worden die niet vergoed werden met het beëindigingsbesluit en diende daarom een verzoek om nadeelcompensatie in. Dit verzoek werd afgewezen. Het Zorginstituut stelt zich op het standpunt dat het systeem van de Awb zich verzet tegen een verzoek tot nadeelcompensatie naast de toets van artikel 4:51 Awb.

De ABRvS stelt allereerst vast dat het égalité-beginsel een grondslag kan bieden voor toekenning van nadeelcompensatie in niet door de wetgever geregelde gevallen. Aan artikel 4:51 Awb ligt niet het égalité-beginsel maar het vertrouwensbeginsel ten grondslag.[21] Het artikel voorziet ook niet in een schadevergoedingsmogelijkheid als gevolg van de beëindiging van een langdurige subsidierelatie. De op het vertrouwensbeginsel gebaseerde beoordeling of een redelijke termijn in acht is genomen, verzet zich dan ook volgens de ABRvS niet tegen een toekenning van een schadevergoeding op grond van het égalité-beginsel. Artikel 4:51 Awb verzet zich dus niet in zijn algemeenheid tegen een schadevergoeding. Voor de concrete situatie van MEE Plus, overweegt de ABRvS dat uit de eerdere uitspraak uit 2014 slechts volgt dat geen sprake is van schending van het vertrouwensbeginsel en ook dat geen sprake is van onevenredige schade in de zin van artikel 3:4 lid 2 Awb. Dit betekent echter nog niet dat er daarnaast geen aanleiding kan zijn voor schadevergoeding op grond van het égalité-beginsel, indien aan de criteria voor toepassing van dat beginsel wordt voldaan.[22] De ABRvS beoordeelt vervolgens of de schade van MEE Plus uitsteeg boven het normaal maatschappelijk risico. Het uitgangspunt is daarbij dat een bestuursorgaan een grote mate van beleidsruimte heeft bij het verlenen, verminderen of beëindigen van subsidie. Daarbij mocht van MEE Plus worden verwacht dat zij bij het aangaan van langdurige financiële verplichtingen die zich uitstrekken tot ver na het kalenderjaar, rekening zou houden met de mogelijkheid dat de langdurige subsidierelatie door het Zorginstituut zou worden beëindigd. Dit valt binnen het normale maatschappelijke risico waar MEE Plus als subsidieontvanger beter op had kunnen inspelen. Het verzoek om nadeelcompensatie is dan ook terecht afgewezen.

Met deze uitspraak wordt duidelijk dat naast artikel 4:51 Awb ook het nadeelcompensatierecht van belang kan zijn bij het beëindigen van een langdurige subsidierelatie. Met Vermeulen en Dekker zijn wij van mening dat deze uitspraak, waarin een rol lijkt te zijn weggelegd voor het égalité-beginsel naast artikel 4:51 Awb, opmerkelijk is. Ook Textor en Ten Kate stellen dat het moeilijk is om een situatie te bedenken waarin de subsidieontvanger vanwege de beëindiging van de subsidie schade lijdt die uitgaat boven het maatschappelijk risico terwijl de subsidieontvanger overeenkomstig artikel 4:51 Awb een voldoende termijn is gegeven om maatregelen te treffen om de gevolgen van die beëindiging te ondervangen.[23] Wel wijzen wij erop dat in het subsidierecht al langer de figuur bestaat van de "overgangssubsidie" of "afbouwsubsidie".[24] Artikel 4:51 Awb verplicht immers slechts tot het in acht nemen van een overgangstermijn. In de praktijk wordt echter vaak nog een laatste aanvullende subsidie verstrekt om concrete frictiekosten – zoals ontslagvergoedingen voor het personeel – te kunnen bekostigen. Den Ouden wijst er terecht op dat – gelet op de definitie van een subsidie in artikel 4:21 Awb – een subsidie eigenlijk niet is bedoeld om schade te compenseren, maar om bepaalde activiteiten te stimuleren. De uitspraak van de ABRvS over de mogelijkheid om frictiekosten vergoed te kunnen krijgen op grond van het égalité-beginsel roept nieuwe vragen op over de juridische grondslag van deze overgangssubsidie. Vervolgjurisprudentie zal hier meer duidelijkheid over moeten gaan geven.

4. Nieuwe rol voor het evenredigheidsbeginsel

Dit jaar speelde in een opvallend groot aantal uitspraken het evenredigheidsbeginsel een rol.[25] In 2018 werd slechts één keer een succesvol beroep gedaan op het evenredigheidsbeginsel. In 2019 was dat anders. Dit is mogelijk te verklaren door de ontwikkeling van een burgerlijkvriendelijker perspectief bij de bestuursrechter. Zo stapte dit jaar de ABRvS in de uitspraken omtrent de kinderopvangtoeslag[26] af van de vaste jurisprudentielijn waarin altijd het gehele bedrag aan voorschotten teruggevorderd diende te worden zonder dat er ruimte was voor een belangenafweging. In plaats van een alles-of-nietssysteem, is er thans ruimte voor maatwerk. Als dit maatwerk niet wordt geboden, is een besluit in strijd met het evenredigheidsbeginsel. Deze ontwikkeling is ook terug te vinden in het subsidierecht. Hierna zullen wij vier uitspraken uit 2019 bespreken waarin het evenredigheidsbeginsel een rol speelde.

4.1. Subsidieplafond en het evenredigheidsbeginsel

Op 22 januari 2019 heeft het CBb een uitspraak gedaan met betrekking tot het subsidieplafond en het evenredigheidsbeginsel.[27] In deze zaak heeft appellante een SDE-subsidie aangevraagd voor de sloop en vervanging van 19 windmolens. Deze aanvraag werd door de minister van EZK afgewezen, omdat er niet aan de subsidievoorwaarden was voldaan. In 2017 oordeelde het CBb dat deze afwijzing in strijd was met artikel 62 van de Regeling aanwijzing categorieën duurzame energieproductie 2015 en heeft het CBb de minister opgedragen een nieuw besluit op bezwaar te nemen.[28] Ook in dit nieuwe besluit op bezwaar is de afwijzing gehandhaafd, maar om een andere reden. Volgens de minister voldeed de aanvraag bij nader inzien niet aan de wettelijke voorschriften, omdat bij die aanvraag geen toestemmingsverklaring was overgelegd.[29] Het alsnog overleggen van een toestemmingsverklaring kon volgens de minister niet meer leiden tot subsidieverlening, omdat het subsidieplafond inmiddels was bereikt. Volgens de minister geldt als datum van ontvangst van de aanvraag namelijk de datum waarop de aanvraag voldoet aan alle wettelijke voorschriften en dat was op de datum waarop de notariële akte aan de minister werd toegezonden en nadat het subsidieplafond was bereikt. De aanvraag is daarom met toepassing van artikel 4:25 lid 2 Awb afgewezen.

Het CBb benadrukt in de uitspraak allereerst dat in de eerdere uitspraak is geoordeeld dat het CBb appellante volgt in haar (toen niet door verweerder betwiste) standpunt dat met betrekking tot haar project wordt voldaan aan de subsidievoorwaarden en dat het CBb toen slechts niet zelf in de zaak heeft voorzien omdat het niet over de gegevens beschikte die nodig waren om de omvang van de subsidie te bepalen. Vervolgens oordeelt het CBb dat de minister na een heroverweging in bezwaar, in een besluit op bezwaar, in beginsel vrij is om gevolgen te verbinden aan nog niet eerder geconstateerde onjuistheden. Het CBb merkt echter op dat weliswaar het toestemmingsformulier ontbreekt, maar vast staat dat ten tijde van de indiening van die aanvraag de vereiste toestemming wel al was gegeven. Het CBb oordeelt daarom dat de minister in strijd met het evenredigheidsbeginsel heeft gehandeld, omdat er geen sprake is van evenredigheid tussen de voor appellante nadelige gevolgen van afwijzing van de aanvraag en het te dienen doel dat de minister nastreeft door vast te houden aan de eis dat als datum van indiening van de aanvraag geldt de datum waarop appellante de vereiste toestemmingsverklaring bij verweerder had ingediend.

Deze uitspraak is opvallend omdat het evenredigheidsbeginsel in de weg staat aan het tegenwerpen van het subsidieplafond. Artikel 4:25 lid 2 Awb bepaalt namelijk dat een subsidie 'wordt geweigerd' voor zover door subsidieverstrekking het subsidieplafond wordt overschreden. Dit artikel geeft de subsidieverstrekker dus geen beleidsruimte (het is geen 'kan'-bepaling).[30] Uit deze uitspraak blijkt (onzes inziens terecht) dat ook als het subsidieplafond is bereikt een subsidiebesluit moet voldoen aan beginselen van behoorlijk bestuur, zoals het evenredigheidsbeginsel. Daarnaast blijkt uit de uitspraak dat het CBb bij de beoordeling van de evenredigheid ook kijkt naar het doel van een eis uit de subsidieregeling. Door in dit (toch wel bijzondere) geval vast te houden aan de eis dat als datum van indiening van de aanvraag geldt de datum waarop de aanvraag compleet was, schiet de minister het doel van subsidieregeling voorbij.

4.2 Geen hardheidsclausule, geen maatwerk

Het CBb heeft op 5 november 2019 nog een uitspraak gedaan waar de evenredigheid van het besluit naar voren komt, maar met een andere uitkomst.[31] Het geschil ziet op de afwijzing van een aanvraag om een investeringssubsidie voor een warmtepomp. Appellant heeft op 27 juli 2017 de subsidieaanvraag ingediend en vermeld dat de warmtepomp op 16 januari 2017 in gebruik is genomen. De aanvraag werd afgewezen omdat deze niet binnen zes maanden na het installeren van de installatie voor de productie van duurzame energie bestemd voor de eigen woning is ingediend, hetgeen wel een eis is in de Regeling nationale EZ-subsidies.[32] Appellant was het niet eens met de afwijzing, onder meer omdat de eigenaren van de later opgeleverde woningen in hetzelfde bouwproject nog wel tijdig een aanvraag konden indienen. Het CBb constateert dat de aanvraag inderdaad na de uiterste indieningsdatum is ingediend, welke datum dwingend is voorgeschreven in de regeling. De Regeling bevat geen hardheidsclausule. Het ontbreken van een dergelijke hardheidsclausule zorgt er volgens het CBb voor dat er geen ruimte is voor het bestuursorgaan voor een belangenafweging in de zin van artikel 3:4 lid 1 Awb. Het beroep is daarom ongegrond.[33]

Deze uitspraak van het CBb is interessant, mede in het licht van de vorige uitspraak en de uitspraken van de ABRvS in de kinderopvangtoeslagzaken. In deze uitspraak ziet de bestuursrechter namelijk geen ruimte voor maatwerk. Ortlep vraagt zich in zijn annotatie dan ook terecht af hoelang deze jurisprudentie "in het licht van de buzz- en juich-woorden van responsief bestuursrecht" nog houdbaar zal zijn.

4.3 Kortingspercentages

De derde uitspraak over evenredigheid die we willen signaleren is van de ABRvS en gaat over de lagere vaststelling van vijf subsidies die zijn verleend aan de welzijnsorganisatie Stichting Welsaen.[34] Deze stichting is failliet gegaan en het is de curator niet gelukt om de documenten over te leggen die voor de verantwoording van de subsidie moesten worden overgelegd. Daarom heeft het college van Zaanstad kortingspercentages gehanteerd voor de lagere vaststelling, waarbij de hoogte van de korting afhangt van het belang van het document voor de verantwoording. De curator heeft principieel bezwaar tegen het toepassen van de kortingen en vindt dat het college onvoldoende belang heeft toegekend aan de omstandigheid dat de subsidievaststelling plaatsvindt na faillissement, waardoor het aanleveren van de noodzakelijke stukken wordt bemoeilijkt.

De ABRvS stelt voorop dat als uitgangspunt geldt dat een subsidie wordt vastgesteld in overeenstemming met de verlening. In de door artikel 4:46 lid 2 Awb genoemde omstandigheden is er een discretionaire bevoegdheid om de subsidie lager vast te stellen. Het college heeft hierbij beleidsruimte en dient daarbij het evenredigheidsbeginsel in acht te nemen. Deze evenredigheid komt volgens de ABRvS (mede) tot uitdrukking in de kortingspercentages die het college hanteert. Dat er nog geen sprake zou zijn van een vaste bestuurspraktijk en in de jurisprudentie alsmede bij andere gemeenten niet is gebleken van het hanteren van dergelijke kortingspercentages, laat onverlet dat het college de bevoegdheid heeft om op deze wijze invulling te geven aan zijn discretionaire bevoegdheid, mits bij de toepassing ervan ruimte bestaat om in het kader van de evenredigheid van deze percentages af te wijken.

Deze uitspraak laat zien hoe een discretionaire bevoegdheid nader ingevuld kan worden met vaste kortingspercentages.

Den Ouden wijst er in haar annotatie op dat de curator nog blij mag zijn dat de betreffende subsidies slechts procentueel zijn gekort: de ABRvS heeft eerder geoordeeld dat ook een nihilstelling geoorloofd is, toen niet werd voldaan aan de administratieverplichting om jaarlijks een einddeclaratie in te dienen.[35] Wij denken dat het college met het vaststellen van deze kortingspercentages een goede stap heeft gezet om maatwerk te kunnen leveren in plaats van de subsidie op nihil te stellen. Van Tilborg en Groeneveld wijzen er terecht op dat bestuursorganen deze vaste kortingspercentages kunnen vastleggen in een beleidsregel, omdat dan ter motivering van het besluit naar de beleidsregel kan worden verwezen.[36] Zij adviseren bestuursorganen wel om dan in de beleidsregels ruimte te laten om in voorkomend geval ook een hogere korting toe te kunnen passen dan wel de subsidie op nihil vast te kunnen stellen. Omgekeerd zal natuurlijk ook altijd op grond van artikel 4:84 Awb en het in deze paragraaf centraal staande evenredigheidsbeginsel bezien moeten worden of in een individueel geval vanwege bijzondere omstandigheden van de in de beleidsregel vastgestelde percentages afgeweken moeten worden door een lagere korting toe te passen.

4.4 Evenredigheid bij pgb's

Als laatste wijzen wij op een uitspraak van het CRvB die gaat over een besluit tot nihilstelling van de subsidievaststelling.[37] Het zorgkantoor heeft het pgb op nihil gesteld, omdat de vaststelling onjuist was en de subsidieontvanger dit wist of behoorde te weten.[38] Uit de verklaringen van vier zorgverleners bleek namelijk dat zij in het geheel geen zorg hadden verleend, terwijl zij daar wel subsidie voor hadden ontvangen. Van twee andere zorgverleners is gebleken dat ze wel zorg hebben verleend, maar minder dan is vermeld op de verantwoordingsformulieren. Voor het zorgkantoor was dit aanleiding om het pgb op nihil te stellen. De CRvB overweegt dat het zorgkantoor haar bevoegdheid om het vaststellingsbesluit ten nadele van de ontvanger te wijzigen moet uitoefenen met inachtneming van onder meer de in artikel 3:4 Awb neergelegde verplichting tot evenredige belangenafweging. Het op nihil stellen van het pgb, terwijl wel (deels) zorg is verleend en daarvoor ook is betaald, is volgens de CRvB geen redelijke belangenafweging. De CRvB voorziet daarom zelf in de zaak door (deels schattenderwijs) te veronderstellen welk bedrag geacht wordt te zijn besteed aan AWBZ-zorg.

4.5 Tussenconclusie

Met uitzondering van de uitspraak over de hardheidsclausule, laten al deze uitspraken zien dat het evenredigheidsbeginsel noopt tot maatwerk. Dit is een algemene tendens in het bestuursrecht[39] en is dus ook te zien in het subsidierecht. Giezeman en Jak stellen dat het pad naar meer burgerperspectief in het bestuursrecht door de bestuursrechter is geopend. Voor echt maatwerkbestuursrecht ligt de bal volgens hen nu bij de bestuursorganen.[40] Door ook in dit overzichtsartikel stil te staan bij deze ontwikkeling in het subsidierecht, hopen wij deze bal nog verder aan het rollen te hebben gebracht en dat ook subsidieverstrekkers vaker dan voorheen maatwerk zullen bieden aan subsidieontvangers.

5. Afronding

In dit overzichtsartikel hebben wij de belangrijkste en interessantste uitspraken over het subsidierecht die zijn gewezen in 2019, op een rij gezet. In dit artikel hebben wij een cijfermatige analyse gemaakt en de opvallendste uitspraken van de ABRvS, het CBb en de CRvB samengevat en geanalyseerd. In de Gymnasion-uitspraak uit 2019 zagen we een vervolg op de Geobox-uitspraak uit 2018. Met deze Gymnasion-uitspraak wordt een volgende stap gezet naar een transparantere verdeling van schaarse subsidies waarbij aan geïnteresseerde, potentiële subsidieontvangers gelijke kansen moeten worden geboden. Daarnaast is 2019 het jaar van de introductie van het égalité-beginsel in het subsidierecht in geval van beëindiging van een langdurig lopende subsidierelatie. Hoe dit beginsel zich verhoudt tot de overgangssubsidie en welke rol het beginsel in het subsidierecht zal gaan vervullen zal uit verdere jurisprudentie moeten blijken. Ten slotte viel op dat de ontwikkeling van het evenredigheidsbeginsel in het algemeen bestuursrecht ook terug te zien is in het subsidierecht. Het beginsel lijkt bestuursorganen vaker dan voorheen tot maatwerk te verplichten. Al met al kijken we terug naar 2019 als een jaar met verschillende interessante ontwikkelingen voor het subsidierecht en spreken we in het bijzonder de hoop uit dat de ontwikkeling van het billijkheidsdenken zich in 2020 voortzet en niet slechts een loze kreet blijkt te zijn geweest.

Dit artikel is geschreven in het kader van het derdejaars honoursvak Student-assistent onderzoek (participatie in en bijdrage aan facultair wetenschappelijk onderzoek). Het doel van het artikel is om praktijkjuristen een handig overzicht van de relevante jurisprudentie en ontwikkelingen in het subsidierecht te bieden.

In januari 2020 ben ik begonnen met het werken aan dit artikel. Voordat ik hieraan begon had ik echter (nog) niet veel kennis van het subsidierecht, mede doordat de bachelor-vakken voornamelijk gericht zijn op de algemene rechtsgebieden en rechtsbeginselen. Door mee te schrijven aan dit artikel kreeg ik de mogelijkheid om mijzelf in een specifiek onderdeel van het bestuursrecht te verdiepen. Dit was ontzettend leuk en leerzaam! Daarnaast heb ik dankzij de fijne feedback en begeleiding van Annemarie Drahmann ook veel geleerd over het schrijven van een publicatiewaardig artikel. Al met al is dit zeker een van de highlights van mijn honourstraject.

Bronnen

1 Falco Toet is student Rechtsgeleerdheid aan de Universiteit Leiden. Annemarie Drahmann is universitair hoofddocent aan de afdeling Staats- en Bestuursrecht van de Universiteit Leiden. Dit overzichtsartikel is het resultaat van een onderzoeksproject in het kader van Honours College Law.

2 I.W. Vermeiden en mr. dr. A. Drahmann, Ontwikkelingen in het subsidierecht in 2018, Gst. 2019/151.

3 Volledigheidshalve wordt opgemerkt dat alle uitspraken die op rechtspraak.nl zijn gepubliceerd, zijn opgenomen in Legal intelligence.

4 In 2018 waren dit 513 resultaten, waaronder 82 geannoteerde uitspraken. Volledigheidshalve merken we op dat als een uitspraak in meerdere tijdschriften is geannoteerd of is gepubliceerd zonder annotatie, al deze tijdschriften als resultaat van de zoekopdracht worden weergegeven. Deze dubbelingen zijn er vervolgens uitgefilterd.

5 Uitspraken waarin slechts het woord 'subsidie' voorkwam, maar die verder niet specifiek zagen op een subsidieaanvraag zijn op deze manier uitgesloten van de analyse. Op deze manier zijn bijvoorbeeld uitspraken over omgevingsvergunningen voor een gesubsidieerde activiteit uit de resultaten gefilterd.

6 In 2018 waren dit 121 uitspraken.

7 In 2018 waren deze percentages 27 voor het CBb en 30% voor de ABRvS.

8 41 van de 50 uitspraken van de CRvB had betrekking tot de terugvordering van een pgb waarvan er 33 keer het beroep ongegrond was.

9 ABRvS 13 februari 2019, ECLI:NL:RVS:2019:413, AB 2019/321 m.nt. W. den Ouden, Gst. 2019/86, m.nt. E.M.M.A. Driessen en JB 2019/52, m.nt. L.J.M. Timmermans.

10 ABRvS 17 september 2014, ECLI:NL:RVS:2014:3379, AB 20145/129, m.nt. J.A.F. Peters, JB 2014/202, m.nt. L.J.M. Timmermans, en ABRvS 17 september 2014, ECLI:NL:RVS:2014:3394, AB 2015/130 m.nt. J.A.F. Peters, JB 2014/203, m.nt. L.J.M. Timmermans.

11 ABRvS 27 februari 2019, ECLI:NL:RVS:2019:595, Gst. 2019/78 m.nt. A. Drahmann, AB 2019/320, m.nt. J.E. van den Brink.

12 ABRvS 11 juli 2018, ECLI:NL:RVS:2018:2310, AB 2018/406, m.nt. J.E. van den Brink & A. Drahmann.

13 CBb 8 mei 2018, ECLI:NL:CBB:2018:243, AB 2018/398, m.nt. J. Wieland. In die zaak ging het om een omwonende die opkwam tegen een subsidie voor een biomassacentrale. Het CBb oordeelde dat de gevolgen van het subsidieverleningsbesluit en het belang van appellante geen voldoende causaal verband bestond. Het subsidieverleningsbesluit geeft immers nog geen recht om de centrale te mogen bouwen.

14 ABRvS 26 juni 2019, ECLI:NL:RVS:2019:1984, AB 2019/382, m.nt. J.R. van Angeren, JB 2019/139, m.nt. J.A.F. Peters.

15 Zie in deze zin CBb 21 mei 2019, ECLI:NL:CBB:2019:205. De appellante in de procedure had als intermediair van Gemeentehuis een aanvraag voor een SDE-subsidie ingediend voor de realisatie en exploitatie van een productie-installatie voor een zonnepark. Deze aanvraag werd afgewezen, waarna appellante op eigen naam - en niet (mede) namens Gemeentehuis - bezwaar en vervolgens beroep heeft ingesteld. Het CBb toetst ambtshalve of de intermediair wel ontvankelijk is in zijn beroep. Het CBb oordeelt dat een intermediair degene is met wie moet worden gecorrespondeerd, maar daaruit volgt niet dat die geadresseerde direct belanghebbende is bij dat besluit. Het belang van de intermediair is slechts een afgeleid belang dat uitsluitend voortvloeit uit een contractuele relatie tussen appellante en Gemeentehuis.

16 CRvB 5 maart 2019, ECLI:NL:CRVB:2019:655, AB 2019/560, m.nt. H.D. Tolsma, RSV 2019/84, m.nt. C.W.C.A. Bruggeman en ECLI:NL:CRVB:2019:669, AB 2019/561, m.nt. H.D. Tolsma.

17 Zie artikel 1:2 lid 3 Awb en de LTO-uitspraak (ABRvS 23 augustus 2006, ECLI:NL:RVS:2006:AY6762, Gst. 2007/79, m.nt. A.M.M.M. Bots, AB 2006/365, m.nt. A. van Hall, BR 2006/226, m.nt. A.G.A. Nijmeijer, JB 2006/291, m.nt. R.J.N. Schlössels, MenR 2006/96, m.nt. V.M.Y. van 't Lam).

18 ABRvS 30 oktober 2019, ECLI:NL:RVS:2019:3633, Gst 2020/69, m.nt. C.J. Dekker & J.R. Vermeulen, TBR 2020/11, m.nt J.S. Procee en M.G. Nielen, JB 2020/2 m.nt B.S. ten Kate en V.A. Textor, BR 2020/13, m.nt. D. van Tilborg en S.E.A. Groeneveld.

19 Over de berekening van de termijn van drie jaren wijzen wij nog op de uitspraak ABRvS 24 december 2019, ECLI:NL:RVS:2019:4428, Gst. 2020/59, m.nt. H.F.T. Pennarts, C.J. Dekker. Hieruit blijkt dat een op nihil vastgestelde subsidie niet meetelt bij de berekening van de drie jaar.

20 ABRvS 2 juli 2014, ECLI:NL:RVS:2014:2463.

21 De ABRvS verwijst daarbij naar ABRvS 16 januari 2013, ECLI:NL:RVS:2013:BY8502, AB 2013/128, m.nt. W. den Ouden, JB 2013/60, m.nt. A.J. Bok. Ook in de memorie van toelichting bij artikel 4:51 Awb wordt ingegaan op de omstandigheden waaronder een gerechtvaardigd vertrouwen op voortzetting van de subsidierelatie kan ontstaan (PG Awb III, p. 249-251).

22 De ABRvS verwijst daarbij naar ABRvS 8 november 2006, ECLI:NL:RVS:2006:AZ1762, Gst. 2007/67, m.nt. A.R. Neerhof, AB 2007/252, m.nt. B.P.M. van Ravels, JB 2007/8, m.nt. R.J.N. Schlössels, MenR 2007/31, m.nt. K.J. de Graaf.

23 ABRvS 30 oktober 2019, ECLI:NL:RVS:2019:3633, JB 2020/2, m.nt. V. Textor en B. ten Kate.

24 Zie in deze zin onder meer W. den Ouden, 'De overgangssubsidie als smeerolie bij frictiekosten' in: T. Barkhuysen, W. den Ouden & M.K.G. Tjepkema (red.) Coulant compenseren? Over overheidsaansprakelijkheid en rechtspolitiek, Deventer: Kluwer 2012.

25 Zie I.W. Vermeiden en mr. dr. A. Drahmann, 'Ontwikkelingen in het subsidierecht in 2018', Gst. 2019/151, paragraaf 5.3.

26 ABRvS 23 oktober 2019, ECLI:NL:RVS:2019:3535, m.nt. AB 2020/85 m. nt. A. Drahmann, D.K. Jongkind, Gst. 2020/29, m.nt. R. Stijnen en ABRvS oktober 2019, ECLI:NL:RVS:2019:3536, AB 2020/86 m. nt. A. Drahmann, D.K. Jongkind, Gst. 2020/30, m.nt. R. Stijnen.

27 CBb 22 januari 2019, ECLI:NL:CBB:2019:33.

28 CBb 13 december 2017, ECLI:NL:CBB:2017:446.

29 Uit deze verklaring blijkt dat appellante toestemming heeft verkregen van de eigenaren van de beoogde locaties voor het plaatsen van de windturbines waarvoor zij subsidie heeft aangevraagd. Omdat appellante in haar aanvraag had vermeld dat zij eigenaar is van de beoogde locaties, heeft verweerder haar destijds niet om een toestemmingsverklaring gevraagd. Na de eerdere uitspraak van het CBb is de minister gebleken dat appellante geen eigenaar is van de beoogde locaties maar een recht van opstal heeft.

30 Artikel 4:25 lid 3 Awb bepaalt wel dat als niet tijdig, dan wel in bezwaar of beroep of ter uitvoering van een rechterlijke uitspraak omtrent verstrekking wordt beslist, de verplichting van het tweede lid slechts geldt voor zover zij ook gold op het tijdstip, waarop de beslissing in eerste aanleg werd genomen of had moeten worden genomen. Dit artikellid wordt in de uitspraak echter niet toegepast.

31 CBb 5 november 2019, ECLI:NL:CBB:2019:560, AB 2020/46 m.nt. R. Ortlep.

32 Artikel 4.5.12, eerste lid, aanhef en onder f, van de Regeling.

33 Zie ook CBb 9 april 2019, ECLI:NL:CBB:2019:143.

34 ABRvS 27 maart 2019, ECLI:NL:RVS:2019:928, AB 2019/357 m.nt. W. den Ouden en Gst. 2019/146, m.nt. D. van Tilborg & S.E.A. Groeneveld.

35 ABRvS 27 maart 2013, AB 2013/161, m.nt. W. den Ouden.

36 Op grond van artikel 4:82 Awb.

37 CRvB 3 april 2019, ECLI:NL:CRVB:2019:1341.

38 Artikel 4:49, eerste lid, aanhef en onder b, Awb.

39 Zie bijvoorbeeld o.a. L.J.A. Damen, 'Op naar 2GST in het bestuursrecht', NTB 2020/2, L.M. Koenraad, 'De welwillende overheid. Een reactie op de voorstellen van Leo Damen in NTB 2020/2', NTB 2020/52, L.J.A. Damen, 'Op naar een dienende overheid (1DO)!', NTB 2020/74 en M.H. Ippel, 'Het beginsel van de dienende overheid als grondslag voor responsief bestuursrecht; aanknopingspunten voor de bestuursrechter. In reactie op Leo Damen NTB 2020/2', NTB 2020/73. Ook de preadviezen van de Vereniging voor bestuursrecht VAR stonden in 2020 in het teken van maatwerk.

40 K. Giezeman en N. Jak, 'Bestuursrechtelijk maatwerk; De wetgever en het bestuur aan zet', NJB 2020/572.

Hoe zorg je ervoor dat je cv eruit springt?

Je cv eruit laten springen gaat in twee stappen: de eerste stap gaat over de inhoud, de tweede gaat over het uiterlijk.

Stap 1: de inhoud
Via je cv laat je in één oogopslag aan de recruiter zien wie je bent en wat je hebt gedaan. Zonder extra cv-building, is het lastig voor de recruiter om te zien wie jij bent. Je onderscheidt jezelf door extra activiteiten, een relevante bijbaan of een interessante hobby. Zorg er dus voor dat je tijdens je studie extra dingen doet. Zo kun je bijvoorbeeld vrijwilligerswerk of commissiewerk doen. Ook op uitwisseling gaan naar het buitenland of het volgen van een minor doet het goed op je cv. Natuurlijk is excelleren tijdens je studie en het volgen van een honoursprogramma ook erg waardevol. Bij cv-builden is het niet de bedoeling dat je álles doet wat van belang kan zijn op je cv. Doe wat jij het leukst vindt en doe dat met enthousiasme, dat is belangrijker dan gewoon alles doen wat je cv mooier zou kunnen maken. Je zit natuurlijk ook midden in je studententijd - genieten is niet minder belangrijk! Geniet en ontwikkel jezelf door middel van extra activiteiten die jou leuk lijken.

Stap 2: het uiterlijk
Kijk eerst naar wat je precies op je cv wil zetten. Het moet namelijk wel kort en bondig, maar alle relevante opleidingen, werkervaring, nevenactiviteiten, vaardigheden en hobby's gaan er ook op. Wees hier wel kritisch in: niet alles wat je ooit in je leven gedaan hebt, hoeft op je cv. Een bijbaantje van toen je 15 jaar oud was, is bijvoorbeeld niet altijd nodig. Maak met deze informatie een basis-cv, die je bij elke sollicitatie een klein beetje aanpast. Zo zorg je ervoor dat je cv telkens perfect aansluit.
Als je hebt bepaald wat je op je cv wil zetten, kijk je naar hoe je het gaat vormgeven. Maak je informatie zo overzichtelijk mogelijk, door middel van tussenkopjes, bullet points en een omgekeerde chronologische volgorde (van nieuw naar oud). Zorg voor een goede uitlijning en maak sommige woorden bijvoorbeeld dikgedrukt. Een rustig, leuk kleurtje is geen probleem, maar maak er - obviously - vooral geen kleurplaat van. Een foto mag wel, maar hoeft niet. Mocht je ervoor kiezen om een foto op je cv te zetten, zorg dan voor een professionele foto met een rustige achtergrond.

Kortom: wees kort, duidelijk, specifiek en professioneel - zorg ervoor dat de recruiter niet hoeft te puzzelen! Als je denkt dat je cv klaar is, laat hem dan nog een keer checken door iemand die je kent of stuur hem op naar cv-check@law.leidenuniv.nl. Zodra je cv dan echt helemaal klaar is, gecheckt is op duidelijkheid en spelfouten, kun je hem opsturen. Stuur je cv altijd op in pdf, zodat je er zeker van bent dat de tekst niet verspringt.

WAT IS HET LEUKSTE DAT JE HEBT MEEGEMAAKT MET HONOURS COLLEGE LAW / JHV THEMIS?

PIZZA TIJDENS COLLEGE STRANDBARBECUE VAN 2018&2019!

DAGJE NAAR ANTWERPEN MET EEN GEZELLIG GROEPPIE

ROME!!! DE EINDBBQ!!!

DE OPRICHTING VAN DE VERENIGING BIJ DE BRAUW

EN BORREL MET HET EERSTE BESTUUR

DE REIS NAAR ROME! DE COBO VAN 2017! DE EXCURSIE MET MENSENHANDEL! DE PUBQUIZ MET MEESTER LEONIE DE BARBECUE! DE PUBQUIZ!! DE COBO!!! DE AFTER-TENTAMENBORRELS

Zo na de tentamens is het natuurlijk heerlijk om op de bank te ploffen en tot het begin van februari series en films te kijken. Gelukkig heeft Netflix een aantal pareltjes erop staan. Met name de mini- serie When They See Us is een aanrader; na de grootschalige protesten afgelopen zomer naar aanleiding van de dood van George Floyd is deze nog relevanter geworden.

De serie vertelt het verhaal van de Central Park Five. Een grote groep jongeren waren bij elkaar gekomen in het park om daar rond te rennen en wat herrie te schoppen waarbij een aantal van hen ook werden opgepakt. In diezelfde nacht werd de hevig mishandelde Trisha Meili in hetzelfde park gevonden. Hoewel alles erop wijst dat Meili was aangevallen door één man, verbindt de District Attorney – Officier van Justitie – de jongens direct aan de aanval op Meili.

In de eerste aflevering komen de vijf jongens, at random bij elkaar gezocht, bij de politie en worden ze onder enorme druk gezet, zonder slaap, eten en zonder enige kennis over hun rechten. Volledig gedesillusioneerd worden er 'verklaringen' gegeven die op elk vlak tegenstrijdig zijn met elkaar. Wanneer vragen worden gesteld over de verkrachting van Trisha Meili, lijkt de jongste van de vijf – 11 jaar oud op dat moment – geen idee te hebben waar het over gaat. Hij neemt op dat moment alles aan van wat hem in de mond wordt gelegd.

De serie is ongelofelijk frustrerend om naar te kijken. Het ontlastende bewijs is overweldigend, maar telkens weer weet de District Attorney er een verhaal omheen te verzinnen waardoor de jury toch weer overtuigd wordt. Regisseuse Ana DuVernay legt niet alleen het racisme in het rechtsproces bloot maar ook hoe armoede een rol speelt in criminaliteit en hoe de sociale achtergrond zo'n doorslaggevende rol speelt. Een jongen van zestien die als volwassene wordt veroordeeld, telkens weer wordt overgeplaatst naar nieuwe gevangenissen, weken in een isoleercel moet doorbrengen en wiens moeder hem wegens geldgebrek niet kan bezoeken. In combinatie met het prachtige acteerwerk van de vijf jongens, is deze serie heel indrukwekkend.

Hoewel dit zeker geen opbeurende serie is, is het er wel een die je gezien moet hebben. Het acteerwerk van de vijf jongens is prachtig, evenals de beelden die de kijker meekrijgt van de straat in New York. Zeker in het licht van de nieuwe debatten en vele protesten in de VS is het goed om wat meer zicht te hebben op de geschiedenis van racisme in het Amerikaanse rechtssysteem.

Merkwaardige zaken

De Limburgse afvalbak
(ECLI:NL:RBLIM:2014:4437)

In deze zaak is een burger de strijd aangegaan met de overheid. Het gaat om een zeer principiële zaak, de beste man heeft twee keer een afvalheffing à €3,40 opgelegd gekregen terwijl dit maar een keer zou moeten aangezien volgens de eiser de eerste keer zijn afvalbak niet goed geleegd was. Dit heeft uiteindelijk tot een rechtszaak geleid, waarbij 34 keer zoveel (t.o.v. de geleden schade) aan kosten zijn gemaakt en dan reken ik de kosten van de overheid voor elke rechtszaak nog niet eens mee. Gelukkig is het hier bij een rechtszaak gebleven.

Het ging hier om een zaak bij de bestuursrechter, waarbij de verweerder niet betwistte dat de afvalbak niet goed geleegd was. Daarnaast werd het risico van het niet legen geacht in de risicosfeer van de verweerder te liggen. Hierdoor was de zaak snel afgedaan, de schade was immers al duidelijk.

Konijn Punkie

De eiseres in deze zaak had zeven konijnen. Helaas kon één van deze konijnen, genaamd Punkie, niet goed overweg met de andere konijnen. Daarom heeft zij aan de gedaagde gevraagd of Punkie terecht daar terecht zou kunnen. Maar daar kon Punkie ook niet goed overweg met de andere konijnen, of zoals gedaagde in een e-mail schreef "de plukken haar vlogen in het rond". Punkie is toen naar een zorgboerderij gebracht. De gedaagde weigerde eiseres echter te vertellen waar Punkie naartoe was gebracht. Eisers meende dat sprake was van een onrechtmatige daad in de zin van artikel 6:162 van het Burgerlijk Wetboek en vorderde dat gedaagde haar zou vertellen waar Punkie was.

De voorzieningenrechter overwoog dat eigendom van Punkie over was gegaan van eiseres op gedaagde, maar dat er geen beding was dat inhoudende een bezoekregeling. Omdat gedaagde dit in de e-mailcorrespondentie meermaals duidelijk heeft gemaakt, oordeelt de voorzieningenrechter dat er geen sprake was van onrechtmatig handelen door gedaagde. De vorderingen werden derhalve afgewezen.
In rechtsoverweging 4.6. kon de voorzieningenrechter het toch niet laten om zijn ongezouten mening te geven over de ernst van deze zaak: "Geheel los van het hiervoor overwogene en de hieronder te geven beslissing, wil de voorzieningenrechter niet onvermeld laten dat hij zich heeft verbaasd over het feit dat door de Raad voor Rechtsbijstand voor het onderhavige geschil een toevoeging aan [eiseres] is verstrekt." Om zijn onvrede des te meer te doen gelden laat vermeldde de voorzieningenrecht ook nog dat hij een kopie van de uitspraak aan de Raad voor Rechtsbijstand zou doen toekomen.

Sinterklaas als kunstenaar

Rb Groningen 17 oktober 2007, ECLI:NL:RBGRO:2007:BB7405

Zo'n 14 jaar geleden hadden een aantal bedrijven een groep acteurs ingehuurd via een evenementenbureau voor hun Sinterklaasfeest. Sinterklaas en zijn pieten gaven hier een íets andere invulling aan dan de bedoeling was van de bedrijven. Zo is in de verslagen te lezen dat de pieten zich erg kortaf opstelden naar de kinderen, een aantal meisjes met 'sexy' hadden aangesproken en een jutenzak over het hoofd van een vader hadden getrokken. Daarnaast hebben Sint en Piet de kinderen les gegeven in het strooien van kruid- en pepernoten waarbij ze hard op het publiek moesten gooien. De betreffende bedrijven wilden niet betalen omdat zij erg ontevreden waren over de onprofessionele houding van de Sint en zijn pieten.
De rechter oordeelde echter dat aan de acteurs van Sinterklaas en de pieten een artistieke vrijheid toekomt. Cruciaal is dat zij herkenbaar blijven als Sinterklaas en Piet. Welke Nederlandse acteurs hierbij worden nagespeeld, is een kwestie van smaak. Het staat Sinterklaas, volgens de rechtbank, vrij om kinderen aan te sporen gezagsondermijnende dingen te doen omdat Sinterklaas solidair is met kinderen en wat minder met de ouders. Daar past dus ook wel bij dat een 'stoute' vader in de zak van Sinterklaas wordt gestopt, 'daargelaten of de desbetreffende scène een cultureel hoogtepunt was'.
Dat de Sint verder niet in een goed humeur verkeerde en na had gelaten een huilend meisje te troosten, levert geen tekortkoming op als bedoeld in artikel 6:265 lid 1 Burgerlijk Wetboek. Het kan hem, in het licht van zijn artistieke vrijheid, niet worden tegengeworpen dat hij geen goede spanningsboog opbouwde. Iets wat jonge kinderen doorgaans ook niet snel zullen opmerken.
Sinterklaas en zijn pieten moesten dus keurig uitbetaald worden. De vraag is natuurlijk of ze het jaar daarop nog een keer zijn gevraagd uit Spanje te komen voor dit staaltje acteerwerk.

Themis Gala

Dit jaar organiseert Themis
voor het eerst een gala!
Leden én oudleden zijn welkom

Locatie, datum, dresscode
en kaartverkoop worden later
bekend gemaakt.

Oplossing uit editie 1

4		9	7			3		
				1		5		8
		6					7	
6				7			5	
	5		1	4			9	
		1		5	9	2		
8	3		2	6				
		2						
			4	9				2

4	1	9	7	8	5	3	2	6
3	2	7	9	1	6	5	4	8
5	8	6	3	2	4	1	7	9
6	9	3	8	7	2	4	5	1
2	5	8	1	4	3	6	9	7
7	4	1	6	5	9	2	8	3
8	3	4	2	6	7	9	1	5
9	7	2	5	3	1	8	6	4
1	6	5	4	9	8	7	3	2

Uitleg:
- op elke horizontale rij komt elk cijfer slechts één keer voor
- in elke verticale kolom komt elk cijfer slechts één keer voor
- in elk rooster elk cijfer komt slechts één keer voor
- cijfers 1 tot en met 9

5				8		3		
	4	2	3			8		
	9			5	4			6
				4		7	5	
4		3						
			9		5			
		4						3
8	7							9
2		6			7			8

Antwoorden volgen in de volgende editie

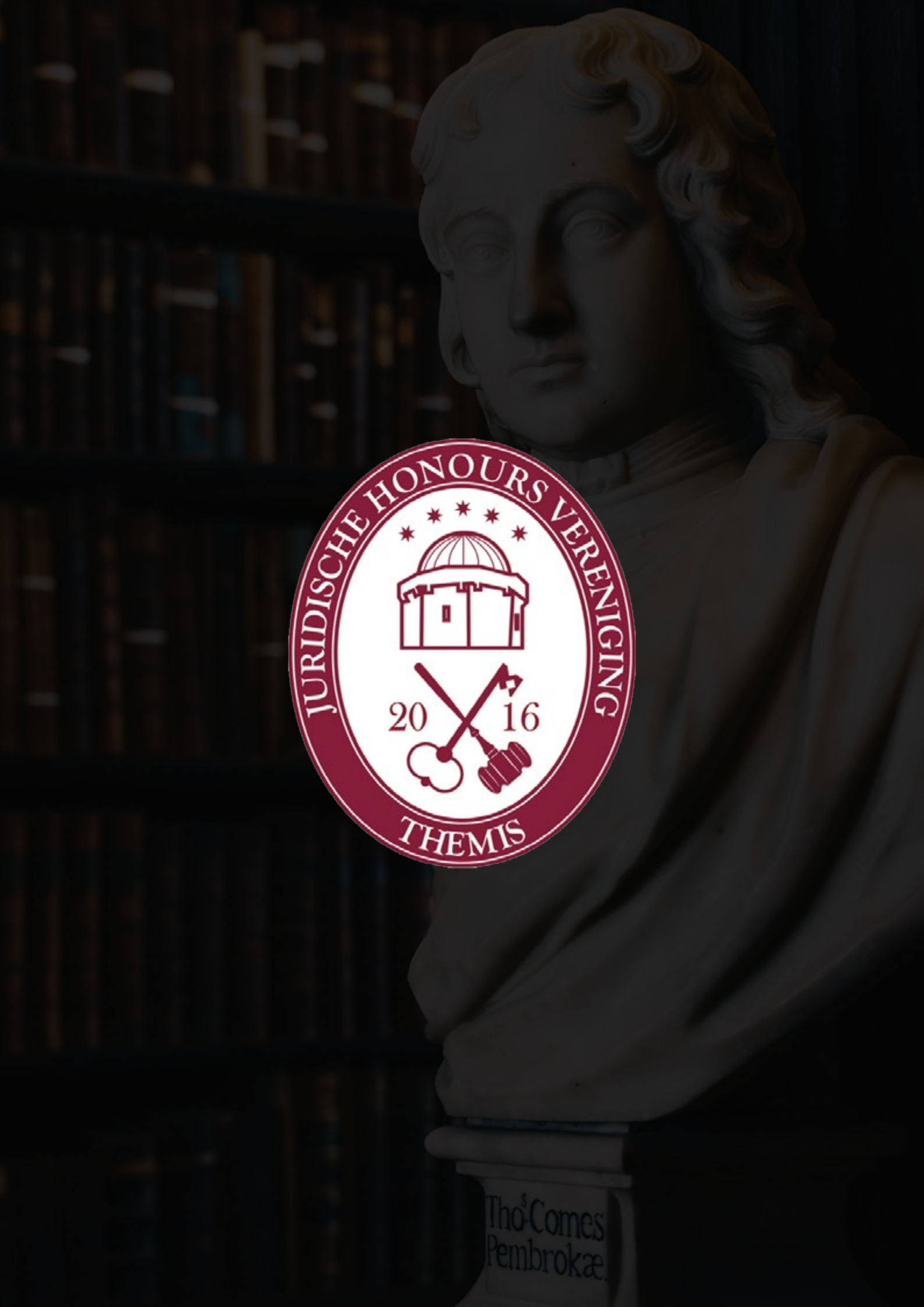
JURIDISCHE HONOURS VERENIGING
20 16
THEMIS
Tho$ Comes
Pembrokæ